ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԳ· ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 14, 1900 ԹԻՒ 15

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Եր֊ես
Բազմութեան Հետ Կամ Հակառակ	113
Քրիստոնեան Ընկերութեան Մէջ	113
Հարաւ֊Ափրիկեան Խնդիրը	113
Տկար Բաներ	114
Ո՞ւր Էր Ոգին	115
Մարդկային Ջմեռուայ Ռուսիոյ Մէջ	115
Կաթուածահարութիւն	115
Կէտերու Վրայ	116
Յուզիչ Արկած Մը	116
Ամբարիշտները եւ Արդարները	116
Բարոյականութիւն եւ Քրիստոս	118
Աղտ	118
Հանդէս Քաղաքական	119
Դրամական	120

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ· կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղուոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեճիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեճիտիյէ։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։ Մեկ թերթի գինն է 30 փարա։

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր· Հ· Ս· ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր· Ճ· Ք· ԿՐԻՆ, Ամերիկան խան, կ· պոլիս։

Ամերիկայի Մեթոդիստաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ· Ք· ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ· Ս· ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԷՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԿԱՄ ՀԱԿԱՌԱԿ

Լաւ է բազմութեան հետ երթալ երբ կարելի է երթալ բարի խղճով։ Նաև, սխալ է վէճերը յարուցանել փոքր խընդիրներու համար և այսպէս ի զուր տկարացնել ընկերներու համարումը մեր դատողութեան նկատմամբ։ Բայց այս աշխարհս այնպէս կազմուած է որ միշտ կարելի չէ խոյս տալ բազմութեան դատողութեան չհաւանելու և դիմադրելու անհրաժեշտ հարկէն։ Մի միայն բազմութիւնը որ երբեք կը բարձրանայ ճշմարտութեան և արդարութեան բարձրագոյն մակարդակը՝ այն "մեծ բազմութիւնն է որն որ մէկը չէր կրնար համրել" և զոր ցովհաննէս տեսաւ աթոռին առջև։ Երկրաւոր բազմութիւններ առ հասարակ չեն ելլեր աւելի բարձր քան իրենց դասակարգերուն մէջ տիրող զգացման և կարծեաց միջին բարձրութիւնը որ ցած է։ Անոնք ենթակայ են այլևայլ սոսրին աղդեցութիւններ կրելու։ Անոնց մէջ գտնուող բարի մարդիկ անգամ միշտ իրենց աղնուագոյն վիճակին մէջ չեն, և պարտական են ամենայն զգուշութեամբ պահել "Զարութիւն ընելու համար՝ բազմութեանը չհետևիլ" պատուէրը։

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Քրիստոսի եռանէն երթալն է մնալ ամէն դուռ զոր ան կը բանայ մեր առջև։ Ընկերութենէ խոյս տալն է պատերազմի դաշտը չմնալ որ չըլլայ թէ յաղթուինք, պատերազմի դաշտէն ետ քաշուիլ պարտութիւն խոստովանելով՝ առանց նոյն իսկ յաղթելու փորձ մը ընելու։

Ըստ բաւականին չենք դնահատեր թէ խօսակցութիւնն ի՛նչ յարգ ունի իբրև կենսատու միջոց։ Աշխարհի մեծագոյն երկու վարդապետները, Քրիստոս և Մոհրատ, խօսակցութեամբ հաղորդեցին իրենց հրահանգութեան մեծագոյն մասը։ Խօսակցութեան արուեստին ճշմարիտ մըշակման այնչափ պէտք կայ որչափ ատենական արուեստին մշակման։ Քրիստոնէական նկարագրի տէր կինն ուսանելու է թէ ի՛նչպէս պարտի լուրջ նիւթերու դարձնել խօսակցութիւնը և իր լռութեամբ, եթէ ոչ՝ խօսքով, չքաջալերել զրախօսութիւնը և խափանել զրպարտութիւնը։

Եթէ մէկն ընկերութեան մէջ մնանէ միայն զուարճացնելու և զուարճանալու համար միայն փայլելու և հիացման առարկայ ըլլալու համար, պիտի ստանայ և տայ ինչ որ ստանալու և տալու համար կ'երթայ։ Գէթ աւելի լաւ բան մը պիտի չըլլայ իր բաժինը։ Սակայն եթէ երթայ հարստանալու և հարստացնելու համար և եթէ ունի խօսակցութեան տուրքը, կերպ մը պիտի գտնէ թէ՛ օգտուելու և թէ՛ օգտակար ըլլալու։ Չկրնար տալ ինչ որ չունի։ Բայց եթէ ճշմարտապէս հաւատացեալ է Քրիստոսի, եթէ այնչափ սէր ունի Քրիստոսի վրայ որչափ կուսակցութեան անդամ մը իր պետին վրայ, թէև Քրիստոսի անունը բնաւ չյիշուի, անոր հանդէպ իր հաւատարմութիւնը պիտի երևի իր խօսակցութենէն, ինչպէս կուսակցական սկզբունքները կ'երևին նմանօրինակ պարագաներու մէջ։ "Եւ ասիկա է յաղթութիւնը որ աշխարհին կը յաղթէ, այսինքն մեր հաւատքը։" Հետևապէս ինչ որ այդ հաւատքին աճման կը նպաստէ՝ կ'աւելցնէ քրիստոնէին ըզօրութիւնն ըզքրիստոս ընկերութեան մէջ տանելու։ Եթէ ան իր առանձին սենեակէն պիտի երթայ հիւրանոց կամ դահլիճ մը, ինչպէս քարոզիչն իր ուսումնասենեակէն կ'երթայ ամպիոնը, իր հետ պիտի տանի զՔրիստոս։ Եւ եթէ լեցուած է Քրիստոսով, այդ ինքնին աւելի պիտի յայտնուի եթէ բնաւ չփորձէ յայտնել։

ՀԱՐԱՒ–ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

[Խմբագրական]

3.

Անցեալ չաբթու քիչ մը խօսեցանք այն դժուարութիւններուն վրայ որոնց կ'ենթարկուէին օտարազգիները։ 1892ին ասոնք ընկերակցութիւն մը կազմեցին, որու նպատակն էր «սահմանադրական միջոցներով իրաւունքի հաւասարութիւն ստանալ բոլոր հպատակներուն համար, նաեւ դարման անոնց նեղութիւններուն։» 37,000 օտարազգիներէ ստորագրուած աղերսագիր մը ղրկուեցաւ Բաթին, բայց մերժուեցաւ արհամարհանքով։ Յորհրդարանին անդամներէն մին ըսաւ թէ օտարազգիներն այդ իրաւունքները պիտի ստանան պատերազմով միայն։ Օտարազգիներն ուստի որոշեցին այդ միջոցին դիմել, եւ 1895ի վերջերն սկսան զենք ժողվել։ Անոնց նպատակն իմացուեցաւ Պօէրներէն եւ բովանդակ Հարաւային Ափրիկէի մէջ։ Պօէրներն ալ սկսան պատրաստութիւններ տեսնել, թէեւ Փրոֆ· Նավիլ կ'ըսէ թէ Պօէրներուն մէկ մասն օտարազգիներուն կը համակրէր՝ վստահելով որ նախագահ Քրիւկըր նախարարներն իր ժողովրդէն չէր ընտրեր, այլ Հոլանտայէ մարդիկ կը բերէր։ Օտարազգիներուն նպատակն օտար տէրութիւն կանչել չէր, այլ Թրանսվալի կառավարութեան մէջ եւ Թրանսվալի դրօշին տակ բարենորոգում մտծանել։ Բայց անոնց ծրագիրներն ի դերեւ ելան ձեյմսընի արչաւանքին պատճառով, որ տեղի ունեցաւ երբ դեռ օտարազգիները պատրաստ չէին եւ արշաւողներուն անձնատուութեամբ վերջացաւ 1896 Յունվ· 1ին։ Օտարազգիներն այն աստեն Սըր Հէր-

քիւլիս Րոպինսընի առաջնորդութեամբ դէնս ընկէց եղան եւ ծրագիրը որով Պօէր կառավարութիւնը պիտի ստիպէին արդարութիւն ընել իրենց՝ անյաջողութեան մատնուելուս։ Ա.րչաւանքին արդիւնքը այս չեղաւ միայն։ Նախագահ Քրիւկըրի դիւրացաւ համոզել իր ժողովուրդը թէ Ձէյմսընի արշաւանքը Բրիտանական կառավարութեան հաւանութեամբ կատարուեցաւ, եւ այսպէս զանոնք ամէնը միացնել որ դիմադրէին օտարազգիներուն պահանջումներուն եւ պաշտպանէին իր հարըստահարիչ քաղաքականութիւնը։ Տարակոյս չկայ թէ Անգլիական կառավարութիւնը եւ Անգլիական ժողովրդին մեծամասնութիւնն համակիր էին օտարազգիներուն, որոնք չանայնին իրենց հայրենակիից Պօէրներուն համահաւասար իրաւունք ստանալ։ Բայց անկարելի է հաւատալ թէ անոնք քաջալերեցին չարժումի մը, որ անվրէպ անյաջող պիտի ըլլար եւ, ինչպէս կ'ըսէ Փրոֆ. Նավիլ, «որքան քրէական՝ նոյնքան ալ յիմարական էր։»

1885ին կառավարութեան եկամուտն էր 177,000 Անգղ. ոսկի։ Ոսկեհանքերու գրահուելէն ի վեր չարունակ աւելցաւ։ 1897ին 4,480,218 էր, այսինքն տասներկու տարուան մէջ աւելի քան 25պատիկ աւելցած։ «Թայմզ» կը հաշուէ թէ այս գումարին եօթին իններորդը կը վճարուի օտարազգիներէն որոնք քաղաքական իրաւունքներ չունին ընաւ։ 1896–7 տարւոյն պատերազմական ծախքը 943,310 Անգղ. ոսկւոյ կը հասնէր եւ հաւանօրէն նոյնչափ մեծ էր յաջորդ երկու տարիներուն ալ իւրաքանչիւրին մէջ։ Ա.յս կը ցուցնէ թէ Պօէրներն ինչպէս կրցան պատերազմի այսպիսի պատրաստութիւն տեսնել։ Նախագահ Քրիւկըրի թոշակն է 7,000 Անգղ. ոսկի, որ արդարեւ 250,000է աւելի սպիտակամորթ ընակիչ չունեցող երկրի մը գործադիր իշխանութեան համար բարձր գումար է։ Եօթը միլիոն բնակչով Նիւ Եորքի նահանգին կառավարիչը կ'ընդունի 2,000 Անգղ. ոսկի, եւ երեք միլիոն բնակչով Զուիցերական դաշնակցութեան նախագահը 600 Անգղ. ոսկի միայն։ Բայց Թրանսվալի նախագահն ուրիշ չահեր ալ ունի իր թոշակէն զատ։ Եւ թէեւ Պօէրներուն մեծամասնութիւնն ագարակագործ են եւ ուղիղ ու պարկեշտ գաւակարգէ մարդիկ, չատ պատճառ կայ կասկածելու թէ պաշտօնական դասակարգն ապականեալ է իրենց ձեռքն անցած գումարներուն միջոցով։ Ելեւմտացոյցին մէջ գաղտնի վարկի 40,000 Անգղ. ոսկի յատկացուած է, գումար մը՝ որ աւելի է քան զոր Մեծ Բրիտանիա կը գործածէ նոյն նպատակով, մինչդեռ Թրանսվալի մէջ գաղտնի ծառայութեան ծախքը միշտ կ'անցնի այդ գումարը, եւ 1896ին գրեթէ 200,000 Անգղ. ոսկւոյ հասաւ։ 1898ին Բաթ անդամներէն մին ուշադրութիւն հրաւիրեց սա իրողութեան վրայ թէ անցեալ հինգ ամսիներուն մէջ պաշտօնեաներուն տրուած է 2,400,000 Անգղ. ոսկւոյ գումար մը, որուն համար բացատրութիւն չէ տրուած։

Ձէյմսընի արշաւանքէն ետքը օտարազգիներուն վիճակն աւելի անտանելի դարձաւ։ Դատական գործուածներն ուրիշ առիթ մ'էին անոնց զանգատներուն։ Երբ չկրնային իրենց իրաւունքները լսելի ընել, սովոր էին դիւրագոյն առեանին դիմել իբրեւ վերջին ապաւէնի մը։ Ա.յդ առեանը կազմող երեք դատաւորները մեծամասնութեամբ վճռեցին թէ Բաթին կողմէ հաստատուած օրէնք մը սահմանադրութեան հակառակ է։ Բաթը չուզեց հանդուրժել դատաւորներուն այս միջամտութեան փորձին։ Օրէնք մը հաստատեց սա մտօք թէ Բաթին որոշումները օրէնքի ոյժ ունին եւ թէ դատաւորները պիտի չկարենային իրենց վերագրել «փորձելու իրաւունք,» այսինքն օրէնքի մը սահմանադրութեան ոգւոյն համաձայն կամ անհամաձայն ըլլալուն վրայ վճիռ արձակելու իրաւունք։ Դարձեալ, նախագահին արտօնութիւն տուաւ հարցնել դատաւորներուն թէ արդեօք իրենց երդման համաձայն կը նկատե՞ն Բաթի որոշումներուն համեմատ վճիռ տալ եւ փորձելու իրաւունք չվերագրել իրենց։ Նախագահին հրահանգ տրուեցաւ պաշտօնանկ ընել ոեւէ դատաւոր որ անգոհացուցիչ պատասխան տար այս հարցման։ Ա.յս անօրինութեան կը տեսնուի թէ Բաթի մեծամասնութեան կողմէ քուէարկուած ամէն օրէնք անմիջապէս գործադրելի պիտի ըլլայ, սահմանադրական ի՛նչ սկզբունքի կամ կառավարական ի՛նչ յանձնառութեան ալ հակառակ ըլլայ։

1899ի Մարտին Անգղիական 21,600 տպատակներ, նկատելով որ յոյս չկայ Պօէր կառավարութենէն արդարութիւն ստանալու, Բրիտանական կառավարութեան ուղղուած աղերսագիր մը ստորագրեցին եւ խնդրեցին հարցաքննութիւն մը բանալ աղերսագրին մէջ նշանակուած բազմաթիւ գանգատներուն եւ բողոքներուն նկատմամբ եւ Թրանսվալի մէջ հարկ եղած բարենորոգումները մուծանելու տնօրինութիւններ ընել։ Բրիտանական կառավարութիւնն այդ աղերսագիրն ընդունելով բանակցութեան ձեռնարկեց, որու ելքը, ինչպէս մեր ընթերցողները գիտեն, համաձայնութիւն չեղաւ, այլ Պօէրական վերջնագիր մը։

Համառօտ ուրուագիծը զոր տուինք՝ բաւական է, կը կարծենք, ցոյց տալու այն պատճառները, որոնցմով իրենց դիրքը կ'արդարացնեն ներկայ պատերազմիս մէջ Անգղիացիներուն համակիր գտնուողները։ Նախ, Անգղիացիները բնաւ լքած չէին իրենց գերիշխանութիւնը Թրանսվալի վրայ, եւ երբ Հանրապետութիւնն իր վերջնագրով զայդ պահանջեց, Անգղիա չլքանելով ուրիշ բան չըրաւ, այլ միայն հին իրաւունք մը պաշտպանեց։ Երկրորդ, Թրանսվալի ներքին յոռի վարչութիւնն արդարացուց Անգղիոյ միջամտութիւնը։ Անգղիա չուզեց որ միջամտութիւնը պատերազմի ձեւով ըլլար։ Անգղիոյ կառավարութիւնը չանաց խաղաղութեամբ ներմուծել բարենորոգումները, եւ յաջողութեան մասին այնչափ յուսալից էր որ երբ պատերազմն սկսաւ՝ ինք անպատրաստ էր եւ պարտութիւններ կրեց առաջները։ Պօէր կառավարութիւններն հրատարակեցին պատերազմ եւ անոնք սկսան թշնամութիւնները՝ Անգղիական հողի վրայ արշաւելով։ Եթէ ըսուի թէ Մեծ Բրիտանիոյ նման հզօր ազգի մը չվայլեր երկու փոքր հանրապետութիւններու ազատութիւնները վերցնել, կարելի է պատասխանել թէ Անգղիա վճռ չունէր հանրապետութիւններէն մէկուն հետ եւ ոչ ուրիչ փափաք՝ բայց եթէ հաշտ ըլլալ անոր հետ։ Օրէնքի հանրապետութիւնն էր որ աւրեց բարեկամական յարաբերութիւնները։ Միւս հանրապետութեան գալով, Անգղիա միջամտեց ոչ թէ զայն հարստահարելու, այլ իր իսկ հպատակներն յոյժ անիրաւ հարստահարուելնէ մը ազատելու համար։ Օտարազգիներն սպիտակամորթ ժողովրդին մեծամասնութիւնը կը կազմէին։ Փրոֆ. Նավիլ 250,000 կը հաշուէ Թրանսվալի սպիտակամորթներուն թիւը, եւ կ'ըսէ թէ անոնց երկու երրորդն օտարահպատակ են։ Ըստ Հուիթէքըրի անցեալ տարւոյ տարեցոյցին, որ կը ներկայացնէ նախորդ տարւոյն վիճակագրութիւնները, սպիտակամորթներուն համագումարն էր 150,000, որուն 63,000ը Պօէր էին եւ 87,000ը օտարազգի եւ ասոնց հարիւրին 80ը Անգղիական հպատակ։ Ըստ ամէն ձեռնհաս հեղինակութիւններու, օտարազգիները միշտ աւելի բազմաթիւ են քան Պօէրները, եւ եթէ միայն չափահաս արուներն հաշուուին, օտարազգիներուն թուական առաւելութիւնն աւելի ակներեւ կ'ըլլայ, քանզի անոնց մէջ աւելի չատեր կան ընտանիք չունեցող։

Ուրիշ երկու նկատողութիւններ կան որոնք հաշուի առնուելու են։ Մին սա է թէ Անգղիա իր հեղինակութիւնն հաստատելու էր իր իսկ ապահովութեան համար։ Եթէ զիջանէր Պօէրներուն վերջնագրին առջեւ, տկարութեան իրաւ նշան պիտի նկատուէր այդ եւ իր ընդարձակ պետութեան ուրիշ կողմերն ալ նեղութիւն պիտի կրէր։ Պօէրներն հազիւ չանացին ծածկել թէ իրենց նպատակն է իրենց տիրապետութիւնը տարածել Հարաւ-Ափրիկէի ամբողջութեան վրայ։ Եթէ Անգղիա իր զօրութիւնը չցուցնէր, վտանգ կար որ Բարեյուսոյ Դլխի գաղթականութեան մէջ հաստատուած Հոլանտացիներն առ հասարակ ապստամբէին եւ թերեւս խռովութիւն ծագէր Հնդկաստանի մէջ եւ այլուր։ Անգղիա գիտէր իր զօրութիւնը, բայց ուրիշներ կը տարակուսէին անոր զօրութեան վրայ։ Ա.հա ցոյց տուաւ զայն՝ 200,000 մարդէ բաղկացած բանակ մը հարկաւոր պաշարումը հանդերձ համախմբելով Բրիտանական կղզիներէն 7,000 մղոն հեռու տեղ մը — գործ մը՝ զոր ուրիչ ոչ մէկ ազգ կարող է ի գլուխ հանել նոյնքան դիւրութեամբ։

Միւս նկատողութիւնը սա է թէ Թրանսվալ պիտի օգտուի Բրիտանական իշխանութեան ներքեւ մտնելով։ Անտարակոյս բաւական ատեն զինուորական իշխանութեան մը ձեռամբ պիտի կառավարուի մինչեւ որ անդորրութիւնը վերահաստատուի։ Բայց յետոյ հաւասարութիւն եւ արդարութիւն պիտի ըլլայ ամենուն համար ալ։ Պօէրներն օտարազգիներուն դիրքը պիտի չառնեն, այլ պիտի ըլլայ ինքնօրէն կառավարութիւն մը որու Պօէր ու Բրիտոն պիտի մասնակցին հաւասար իրաւամբ, ինչպէս արդէն իսկ կ'ըլլայ Բարեյուսոյ Դլխի գաղթականութեան մէջ։ Ժողովրդին ստուար մեծամասնութիւնը կազմող քնիկներն ալ պիտի օգտուին Բրիտանական իշխանութենէն։ Անգղիական արդարութիւնը միշտ կատարեալ չէ։ Մարդկային ոչ մէկ բան կատարեալ է, եւ երբեմն չահախնդիր եւ անճարակ մարդիկ կը գտնուին Անգղիական պաշտօնատարներուն մէջ։ Բայց Անգղիական կառավարութեան հաստատուն մէկ սկզբունքն է իր պետութեան ամէն մասերը կառավարել յօգուտ կառավարեալներուն, եւ մենք կը հաւատանք թէ ոչ մէկ ցեղ անցած է Անգղիական իշխանութեան տակ առանց միանգամայն չահաւոր ելլելու։

Վ Ե Ր Ջ

ՏԿԱՐ ԲԱՆԵՐ

Հարիւր տարի առաջ Գերմանիոյ Համպուրկ քաղաքին մէջ կը բնակէր դեռատի կոմսուհի մը։ Բոլոր անոր բարեկամները զանիկա կը ճանչնային իբրեւ այնպիսի մէկը որ Աստուածաչունչը սուտ է կ'ըսէր, Աստուծոյ չէր հաւատար, ոչ ալ հանդերձեալ կեանքի եւ յարութեան։ Կոմսուհին մեռաւ երբ իբր երեսուն տարեկան էր, եւ մեռնե-

լէն առաջ չատ մանրամասն հրահանգներ տուաւ իր դերեզմանին վրայով։ Ա.յնքան փափաք ունէր յուշցնելու համար թէ հանդերձեալ կեանքի չհաւատար, որ որոշեց թաղուիլ այնպիսի դերեզմանի մը մէջ զոր ոչ Աստուած, ո՛չ մարդիկ կարող ըլլան բանալ։ Գերեզմանը պիտի ծածկուէր ահագին կրանիթի սալաքարով մը, եւ անոր չորս կողմը պիտի դրուէին ծանր խոչոր քարեր։ Ա.յս քարերուն անկիւնները իրարու եւ կրանիթի սալաքարին պիտի կցուէին ահագին երկաթ յօդակապերով։ Ուրեմն ո՛վ երբեք կրնար բանալ կոմսուհիին գերեզմանը։ Ա.յսպէս կը մտածէր ան, եւ ապարէշ կարգալու պէս սա արձանագրութիւնը փորագրել տուաւ կրանիթ սալաքարին վրայ. «Ա.յս գերեզմանը որ յաւիտեան մնալու սահմանուած է՝ երբեք պիտի չբացուի։»

Գերեզմանը չինուեցաւ կոմսուհիին ուզածին պէս։ Ամէն ինչ որ մարդուս կարողութիւնը կրնար ընել՝ եղաւ անոր բացումը անկարելի ընելու համար։ Շատեր այցելեցին այն տարօրինակ գերեզմանը, եւ կարգացին այն ժպիրն գրուածը որ փորագրուած էր անոր վրայ։ Եւ սակայն գերեզմանատան մէջ գտնուած բոլոր չիրիմներուն մէջ դէպի այդ է որ բոլոր հիմա։ Բայց մարդ երբեք դպած չէ անոր։ Աստուած բացաւ զանիկա։ Ինչպէս բացաւ։ Երկրաշարժի՞ միջոցով։ Ոչ։ Աստուծոյ գործածած միջոցը չատ պզտիկ եւ աննշան բան մըն էր։ Ան գործածեց փափուկ սերմ մը։ Սերմը հողին հետ ներս մտաւ, եւ շուտով փափուկ չառաւիղ մը արձակեց, որ կամաց կամաց իրեն ճամբայ բացաւ կուչտի քարին եւ վերի սալաքարին մէջտեղէն։ Կամաց կամաց բայց չարունակ մեծցաւ այն, մինչեւ որ վերջապէս երկաթ յօդակապերը կոտրեցան բաժնուեցան եւ ահագին կափարիչը վեր վերցուեցաւ։ Եւ մինչեւ հիմա կրնայ տեսնուիլ որ գերեզմանին կրանիթ կափարիչը եւ կուչտի քարերը խոչոր ծառի մը բունին կոթնած են որ բուսած է բացուած գերեզմանին մէջտեղը։

Ա.յսպէս եղաւ այն գերեզմանը որ չինուեցաւ երբեք չբացուելու համար բոլոր յաւիտենականութեան մէջ։ Անշուշտ նոր արձանագրութիւն մը կրնար փորագրուիլ կրանիթ սալաքարին վրայ, եւ հետագայէն աւելի յարմար ինչ կրնայ գտնուիլ, «Աստուծոյ տկարը մարդոցմէն աւելի զօրաւոր է։» կրնա՞ր աւելի աննշան գործիք մը գտնուիլ քան հողին մէջ փտող փափուկ սերմ մը։ Եւ սակայն Աստուած անոր միջոցով ջախջախեց այն չիմար կնոջ ամենազօրաւոր ջանքերը։ Արդարեւ ո՛վ կարող է Անոր կամքին հակառակիլ։ Ա.յսու ամենայնիւ ո՛րքան չատեր կան որոնք կը հակառակին Աստուծոյ։ Անոնք կը ծիծաղին անոր խօսքին վրայ, եւ զԱնիկա իր տիեզերքէն վտարելու եւ ջնջելու չափ յառաջ կ'երթան, եւ կ'ուրանան Անոր գոյութիւնը։ Ո՛հ, կ'ըսեն թէ ինչո՞ւ Աստուած, եթէ կայ Աստուած մը, չցուցներ ինքզինք վրէժխնդրութեան մեծ արարքով մը մեզի մարդոցս դէմ որ կ'արհամարհենք զինքը։ Եթէ ինքը Աստուած է, ինչո՞ւ համար այնպէս չըներ ինչպէս կը մտածենք թէ պիտի ընէր Աստուած այսպիսի պարագայի մը մէջ։ Օրինակի համար, ինչո՞ւ երկրիս բանալ չտար բերանը որ կլլէ մեզ։

Բայց Աստուած պէտք չունի այսպէս ընելու։ Անոր կանոնն է աշխարհիս տկարները գործածել հզօրները ամչցնելու համար։ Կտոր մը ցուրտ հով որ կ'առնուի անձրեւի մը առեն, կոյուղիի մը հոտը կամ այսպիսի աննշան բան մը Աստուած կրնայ գործածել՝ զանոնք դէպ ի յաւիտենականութիւն աւելու եւ հաստատելու համար թէ մինչեւ անգամ Աստուծոյ տկարը մարդոցմէ աւելի զօրաւոր է։

Եթէ Աստուած կրնայ ամենէն աննշան բաներով կործանել եւ կը կործանէ զինքն արհամարհողները, զարմանք չէ ուրեմն որ ըսուած է, «Սարսափելի բան է կենդանւոյ Աստուծոյ ձեռքը իյնալը։» Եթէ Աստուծոյ տկարները աւելի զօրաւոր են քան զանոնք որոնց դէմ մարդիկ կրնան մաքառիլ, ինչ ըլլալու է ուրեմն Աստուծոյ ձեռքին մեր վրայ ծանրանալը եւ անոր բարկութեան կատարեալ զօրութեան նշաւակ ըլլալը։

Ո՞ՒՐ ԷՐ ՈՓԻՐ

Ըլ-Ըէբի գործակալութեան մէկ թղթակիցը մօտերս տեսակցութիւն մը ունեցաւ Տր. Ֆարլ Փէթէրսի հետ Ոփիր անունով ծանօթ վաղեմի ոսկեբեր երկրին ո՛ւր գտնուելու խնդրին վրայ։ Ըստ յիշեալ Գերմանացի ճանապարհորդին, այս չատ վիճաբանութիւններու առարկայ եղող տեղը կը գտնուի Ջամպէզի գետին վրայ կամ մօտ՝ Հարաւային Ափրիկէի մէջ, եւ կ'ըսէ թէ Ոփիրը Հնդկաստան կամ Արաբիա դնելը սխալ է։ Կատարելապէս չապացուցանուեր հին կարծիքները սխալ ըլլալը, եւ ի նպաստ այն վարկածին թէ Ոփիրը Ինդոս գետին ափունքին վրայ կը գտնուէր՝ չատ բաներ կրնան ըսուիլ։ Կապիկները եւ սիրամարգները, որոնք Սողոմոնի կը բերուէին Ոփիրի մերձականեբէն, կը թուի թէ կը հաստատեն սա կարծիքը թէ Ոփիր աւելի մօտ է Պաղեստինի քան Հնդկաստանի, վասն զի աղեկ գիտցուած է թէ սիրամարգները չեն ապրիր երկար ճամբորդութեան մէջ, որ պէտք է ամիսներ տեւած ըլլայ եւ վրան բաց նաւակով։ Դժուար է խոյս տալ սա եզրակացութենէն թէ մեկէ աւելի տեղեր Ոփիր անունը կը կրէին։ Հարկ չէ որ Ոփիր, ուրկէ Սողոմոն ոսկի կը ստանար, կարմիր Ծովին հիւսիսային ծայրին մօտ եղած ըլլայ, վասն զի յոյժ հաւանական է թէ նաւավարները որ առեւտուր կ'ընէին Հիրամի միջոցով՝ իրենց ծախու վաճառքները կը գնէին այն աւելի մեծ նաւերէն, որոնք Պապ էլ Մանդէպի մէջէն կ'երթային կա՛մ Հնդկաստան եւ կա՛մ Ափրիկէի արեւելեան ծովեզերքներու նաւահանգիստները։ Տր. Փէթէրսի խօսքը թէ Աստուածաշունչին մէջ յիշուած Ոփիրը գտնուած է, չատ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է, եւ յուսալի է թէ ինք ժամանակ պիտի չկորսնցնէ հրատարակելու համար իրողութիւնները, զորոնք հաւաքած ըլլալու է այս տեսութիւնը հաստատելու համար։

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ՁՄԵՌՈՒՄ ՌՈՒՍԻՈՑ ՄԷՋ

Մօտերս հասկցուած է թէ Ռուս գեղացին ինչ ինչ դաւառներու մէջ, երկար ժամանակներէ հետէ սովաւատնջ վիճակ կ'ուբնեկայ ամէն տարի, աւելի կամ նուազ աստիճ, պարագաներու համեմատ։ Փոքրոլի գաւառին վիճակագրական վարչութեան պաշտօնական տեղեկագրին մէջ քանի մը հետաքրքրաշարժ իրողութիւններ կը յիշուին, որոնք կը ցուցնեն թէ մարդ մինչեւ ինչ աստիճան ինքզինք զանազան արտաքին պայմաններու կը յարմարցնէ կեանքի պայքարին մէջ։

Ա.յն դաւառներուն մէջ որոնք կը նեղուին հունձքի նուազութենէ, որ գրեթէ սովորական բան մը եղած է, բնակիչները իրենք-զիրենք կը յարմարցնեն պարէնի քանակին։ Թերեւս այս բանը անծանօթ է քաղաքակիրթ աշխարհի մեւս մասերուն։ Ա.յս նպատակաւ գործածուած միջոցը Ռուսիոյ մէջ լեֆտ կը կոչուի, որ կը նշանակէ՝ պառկիլ կամ հանգստեան վիճակ։ Իրօք տեսակ մը ձմեռուան է (այսինքն՝ կենդանիներէն ոմանց, ինչպէս՝ արջուն, ձմեռուան մէջ թմրած մնալու վիճակը), ինչպէս կը տեսնուի տրուած նկարագրութենէն։ Երբ ընտանիքին պետը աշնան վերջերը կը տեսնէ որ տան պարէնը պիտի չբաւէ մինչեւ երկրագործական տարիին վերջը, այսինքն մինչեւ հունձքի ժամանակ, անեցիներուն կերակուրի բաժինները կը քիչցնէ կարելի եղածին չափ։ Բայց դիտնալով որ այսպէս ընելով դժուար պիտի ըլլայ իրենց գործօն վիճակին մէջ պահել մարմնի գործարանները եւ հետեւապէս առողջութիւնը եւ մանաւանդ ֆիզիքական ոյժը, որ հարկաւոր է գարնան գործին համար, ինք եւ իր ընտանիքը լեֆտան կը մտնեն, այսինքն ամէն մէկը անկողին կը պառկի տափակ ջերմոցին վրայ Ռուս աւանդական սովորութեան համեմատ, կամ ամենէն տաք անկիւններուն մէջ, չորս հինգ ամիս։ Ընտանիքին պետը իր պառկած տեղէն կ'ելլէ միայն նորոգելու համար ջերմոցին կրակը կամ ջուրի մէջ թաթխուած կաւոր մը սեւհաց ուտելու համար։ Գեղացին կը ջանայ ըստ կարի քիչ շարժիլ եւ չատ քնանալ։ Ջերմոցին վրայ կ'երկննայ եւ ամենակատարեալ անշարժութիւն կը պահէ։ Երկայն ձմեռուան միջոցին իրեն միակ հոգն է որչափ կարելի է քիչ վատնել իր կենդանական ջերմութենէն։ Ուստի այդ պատճառով կը ջանայ քիչ ուտել, քիչ խմել եւ քիչ շարժիլ, եւ այսպէս քիչ պակսեցնել մարմնին կենսական ոյժը։ Ամէն մէկ աւելորդ շարժուած ոյժի պակասութիւն կը նշանակէ, որ փոխադարձաբար կ'աւելցնէ սխորժակը եւ կը ստիպէ կերակուրի դոյզն բաժինն աւելցնել։ Այս դոյզն բաժինը պարէնին ամբողջ քանակութեան համեմատ որոշուած է, որ պէտք է բաւէ մինչեւ յաջորդ հունձքը։ Այսպէս, քնացողը կը թելադրէ անոր ըստ կարի չատ քնանալ։ Մութ եւ լռութիւն կը տիրէ հիւղակին մէջ, ուր ամենէն տաք տեղերը, ընտանիքին անդամները կա՛մ առանձին առանձին եւ կա՛մ մէկտեղ խառնուած, կ'անցնեն ձմեռուան վիճակը։

Այս տարուան սովի միջոցին լրագիրները քանի մը անգամ դրեցին այսպիսի եղելութիւններու վրայ, բայց մինչեւ ներկայ ժամանակս առ հասարակ անծանօթ էր թէ լեֆտան առժամանակեայ կամ դիպուածական բան չէ, այլ՝ կանոնաւոր դրութիւն մը, որ սերունդէ սերունդ կը գործադրուի գեղացիներուն մէջ։ Անոնք սովորած են կերակրի կէս բաժինը կանոն սեպել եւ բաւական կերակուրը անհնարից կարդէն համարիլ, եւ ասոր հետեւութիւնը այնպիսի բան մը՝ որուն կը ընդ

ծին սովորական պատճառն է ուղեղին մէջ երակի մը պատռիլը եւ հետեւապէս արիւնին դուրս վազելը։ Բայց կաթուած կրնայ յառաջ գալ երակի մը յանկարծական խցումէն։ Երկու պարագային մէջ ալ հետեւանքը գրեթէ նոյն է, այսինքն ուղեղի նիւթէն մաս մը կորուսա։ Ընդհանուր կարծիք մը կայ թէ միայն տարիքոտ անձինք ենթակայ են կաթուածահար ըլլալու, բայց սխալ է այդ կարծիքը։ Հիւանդութիւնը մանկութեան մէջ ալ կը պատահի, եւ կրնայ պատահիլ ոեւէ հասակի մէջ։ Թէպէտ ամենէն աւելի կը պատահի 45էն մինչեւ 55 տարեկան անձերու։

Կաթուածին պատճառը արեան երակներուն հիւանդութիւնն է որ զանոնք պայթելու ենթակայ կ'ընէ, երբ ոեւէ անսովոր ձկտում մը կը պատահի անոնց մէջ։ Այսպէս, կը տեսնենք որ յաճախ կաթուած կու գայ մտային զրգռումէ եւ յուզումէ կամ ֆիզիքական անսովոր յոգնութենէ մը, զոր օրինակ կառքի կամ չոգենաւի վազելէ եւ կամ ծանր բեռ մը վերցնելէ։ Կաթուածը կրնայ գալ դիչերը։ Այն ատեն պատճառը հաւանօրէն ազդու երազ մըն է որուն մէջ սիրտը ուժգին կը զարնէ։

Ժուժկալութեան ջատագովները իրենց փաստերուն հզօրագոյններէն մին ըրած են կաթուածը իբրեւ հետեւանք ալքոլի գործածութեան։ Վասն զի չափազանց խմոցքը թերեւս չնչերակներուն հիւանդութեան ամենէն արդիւնաւոր պատճառն է։ Եւ հեչ տամոլութեան գրգիռը չատ հասարակօրէն կաթուածահարութեան կը յանգի այնպիսի մէկու մը համար որուն չնչերակները կարծրացած կամ դիւրաբեկ վիճակ մը ստացած են։ Այսու ամենայնիւ անժուժկալութիւնը կաթուածի միակ պատճառը չէ։ Եւ չատ անիրաւութիւն կ'ըլլայ կաթուածահար եղող ամէն մարդու վրայ կասկածիլ թէ չափազանց արբեցող է։ Կաթուածի յարձակման վայրկենին մարդ կրնայ անսովոր կերպով առողջ զգալ ինքզինք, կամ կրնայ իր գլխուն մէջ քիչ մը ցաւ եւ կամ լեցուներութիւն մը զգալ։ Յետոյ յանկարծ կ'իյնայ կամ կը կորսնցնէ գիտակցութիւնը։ Երեսը սովորաբար կը կարմրի, բազկերակը եւ պարանոցին չնչերակները զօրաւոր կերպով կը զարնեն, բայց մանաւանդ ծանր ծանր։ Շնչառութիւնը քիչ մը ծանր կ'ըլլայ, եւ սովորաբար փռնգիւն կու գայ հիւանդին վրայ եւ այտերը ու շրթունքը կ'ուռչին։ Կրնայ մահ պատահիլ այս առաջին յարձակման ժամանակ, բայց կաթուածահար եղողներէն չատը կ'առողջանան քիչ չատ աղէկ կերպով։ Եւ սակայն ենթակայ են երկրորդ յարձակման մը որ աւելի հաւանօրէն մահաբեր կ'ըլլայ։ Կաթուածահար անձը պէտք է անկողնին դնել, գլուխը եւ ուսերը բարձր դիրքով։ Տաքուկ հանդերձներով, որոնք մանաւանդ ջուրի մէջ թաթխուած եւ քամուած պէտք է ըլլան, փաթթուելու են բազուկները եւ սրունքները, եւ պաղ լաթեր եւ տոպրակով սառ դնելու է գլուխը։

ԿԵՏԵՐՈՒ ՎՐԱՑ

Թէպէտ կէտերուն մեծագոյն տեսակներուն մեծագոյնը որուն պատահած են մարդիկ, հազիւ ուրեմն 80 ոտքէն աւելի կ'ըլլայ, եւ սակայն անոնք բաւական մեծ են, բաւական զօրաւոր են, բաւական չարիք կրնան ընել, այնպէս որ արժան է մեծապէս ակնածիլ անոնցմէ։ Կէտերը ձուկի ձեւ ունին, եւ ձկան պէս կեանք կ'անցնեն միչտ ջուրին մէջ մնալով։ Բայց անոնք ձուկ չեն։ Կաթ կու տան եւ կը ծծցնեն իրենց ձագերուն եւ Ովկիանոսին երեսն ելլելու ստիպուած են չունչ առնելու համար, եւ պատճառներ կան չորքոտանիներուն կարգը դասելու զանոնք։ Իրաւ որ կրնայ ըսուիլ թէ կէտերը չորս ոտքեր ունին։ Անոնց թեւերը գրեթէ նորածոյս ոտքեր են, որոնք կենդանիին մորթէն քիչ մը դուրս ինկած են, եւ սրունքները ներսի կողմը թաղուցած են։ Կէտերը չատ քիչ կը գործածեն իրենց թեւերը լողալու ատեն։ Լողալու չարժումը գլխաւորապէս կը կատարուի անոնց՝ պոչին կողմնակի հարուածներովը, ճիշդ ինչպէս որ նաւակ մը կը մղուի յետադիման թիակով մը։ Եթէ կէտի ձագ մը վիրաւորուի, մայրը չաճախ իր թեւերուն մէջ կը բռնէ զանիկա, ինչպէս մարդկային մայր մը իր մանկիկը բազուկներուն մէջ կ'առնէ, եւ կ'ամ կը փախչի ա-նոր հետ, կ'ամ կը մեռնի փախչիլ ջանացած ատենը։ Աւրդարեւ ամէն տեսակ կէտեր մանաւոր կերպով փափուկ հոգածութիւն եւ խանդաղատանք կը տածեն իրենց ձագերուն հանդէպ։ Թէպէտ կէտերը դանդաղ կ'երեւնան, բայց իրենց խաղերն ու զբօսանքներն ունին իրենցմէ պզտիկ կենդանիներու պէս, եւ տեսնողները կը զբօսցընեն։ Տեսակ մը կէտ կայ որուն սիրելի զբօսանքն է ջուրին մէջ չատ խորն իջնելէն ետքը արագ մը վեր ելլել, ջուրէն բոլորովին դուրս ցատկել օդին մէջ, եւ յետոյ յափսիթերս (փէրէնտ, թազա) դառնալով վար իջնել։ Այն ատեն վայ մօտ գտնուող նաւին։ Աւրդարեւ դժբազդ է այն երը կէտին ժայռաձեւ քթին կը հանդիպի։

Կէտերուն միսը չատ սեւ եւ սիրդ է եւ չատ խեղոտ։ Այսու ամենայնիւ ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերուն մէջ Սպանիոյ Պասք գաւառին բնակիչները արկածախնդիր կէտորսներ էին։ կը սպանէին այս կենդանիները անոնց մսին համար, որ կը ծախուէր Գաղղիոյ եւ Սպանիոյ հանրային վաճառանոցներուն մէջ։ Ներկայիս մէջ ամենէն չատ կէտ ուտողներն են Ճափոնցիներն ու Եսկիմոսները։ Ճափոնցիք լինչ լինչ նախապաշարումներով արգելուած են ձուկէ զատ ոեւէ ողջ կենդանի գործածել իբրեւ կերակուր, եւ կէտը ձուկ կը նկատեն։ Ճափոնի մէջ կէտը խոհանոցի մէջ կը գործածուի, բայց Եսկիմոսիք մասնաւոր յարգ կ'ընծայեն անոր ճարպին։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքակիրթ եւ կիսաորս ժողովուրդները չհոտիր թէ չատ հաճոյք կը զգան կէտին մսէն կամ ճարպէն։ Թէպէտ կէտի ճագին մսին համար կ'ըսուի թէ խոտելի ուտեստ մը չէ երբ անկէ աղէկ բան մը չգտնուիր։ Կէտերուն երկայնութեան եւ ծաւալին վրայ չատ չափազանց բաներ ըսուած են։ Հին մատենագիրներ կ'երեւակայէին թէ կէտեր տեսնուած են որ իրենց ութ հարիւր ոտք երկայնութիւն ունէին, եւ թէ մինչեւ քառասուն ոտք բարձր ջուր կը ցայտեցնէին։ Սնոտի պատրանք։ Մինչեւ անգամ ամենէն խոչոր տեսակ կէտը որ ածելի–կռնակ կ'անուանուի, քիչ անգամ ութսուն ոտքէն աւելի երկայն է, եւ Բայթ կոչուածին երկայնութիւնը իրր վաթսուն ոտք է եւ ասկէ կը հանուի լաւագոյն յատկութիւն ունեցող ոսկորը (պալէնա)։ Այս կէտը ամենէն աւելի դիւրին կը բռնուի։ Յոռետ նաւավարները սովորաբար կը զգուշանան ածելի–կռնակ կէտէն։ Վտանգաւոր կենդանի է։

ՅՈՒԶԻՉ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Տր. Նանսէն իր դիրքին մէջ արջու մը հետ ունեցած մէկ կռուին սոսկալի պատմութիւնը կ'ընէ, բայց անոր ուղեկցին, Տեղակալ Յոհանսենի, պատմութիւնը նուազ սոսկալի չէ։ Սակայն կը գրէ ան.

Նանսէն իր բալխիրը ջուրին եղերքը բերած էր եւ կայնած կը բռներ զայն որպէս զի սառին վրայէն դէպ ի ջուրը չսահի։ Իմ բալխիրս եւ նաւակս քիչ մը հեռին կը կենային եւ դացի զանոնք բերելու։ Ծռեցայ որ առնեմ բալխիրը քաշելու չուանը, եւ ահա յանկարծ տեսայ կենդանի մը ճիշդ նաւակին հետեւը։ Առաջին անգամ Սրկընը (չուն) կարծեցի, բայց չուտ հասկցայ թէ ան չէր, այլ արջ մը որ կծկտած՝ պատրաստուած էր վրաս յարձակելու։ Դեռ իմ ծռած դիրքս էլլելու ժամանակ չունեցած՝ վրաս յարձակեցաւ, իր երկու սրունքներով բռնեց եւ քաշեց զիս դէպ ի անուշ ջուրի լճակի մը քիչ մը զառիվայր եզերքը։ Արջը այնուհետեւ իր առջեւի զօրաւոր մէկ թաթով ուժգին ապտակ մը տուաւ աչ այտիս, եւ գլխուս մէջի ոսկորները ցնցեց, բայց բարեբաղդաբար չմերկացուց զիս։ Կռնակիս վրայ ինկայ եւ հոն մնացի արջուն սրունքներուն մէջ։ «Առհրաշանդ,» պոռացի Նանսենի, որ ետեւս կը գտնուէր, մինչ նոյն ժամանակ կը տեսնէի իմ լեցուած հրացանիս կոթին ծայրը մօտս նաւակին քովը, եւ կը բաղձայի առնել զանիկա։ Տեսայ արջուն ծնօտները որ լայն բացուած էին գլխուս վրայ, եւ անոր ահռելի ակռաները կը փայլէին։ Ինկած ատենս մէկ ձեռքովս բռնած էի գազանին կոկորդէն, եւ այնպէս կը մնայի կեանքս սուղ գնով ծախելու համար։ Արջը ասոր վրայ քիչ մը դէպ ի ետեւ քաշուած էր։ Փոկ չէի կրնար ըլլալ խորհած ըլլալուս է, բայց տարօրինակ կենդանի մը՝ որուն սովորած չէր։ Եւ անտարակոյս այս թեթեւ յապաղումին կը պարտիմ իմ կեանքս։ Նանսենի հրացան պարպելուն կը սպասէի, եւ դիտեցի որ արջը անոր կողմը կը նայէր։ Խորհելով թէ Նանսէն ժամանակ կը կորսնցնէ, պոռացի անոր, մինչ արջուն գլուխը կը գտնուէի, «Շուտ ըրէ, եթէ ոչ՝ առիթը կը կորսուի։» Արջը քիչ մը վերցուց իր թաթերէն մէկը եւ իմ վրայէս անցընելով հարուած մը տուաւ Սըկընի որ իմ քովիկս կը կենար, կը հայէր եւ մեզ կը հսկէր։ Հարուածը ուտելէն ետքը թաւալելով եւ ոռնալով գնաց ինկաւ սառին վրայ։ Կայիափայի (միւս չուներ) ալ այնպէս ըրաւ արջը։ Թող տուի ձեռքս արջուն կոկորդէն եւ անոր անմասդրութենէն առիթ առնելով, թաթերուն մէջէն ելայ ոտքերուս վրայ կայնեցայ, առի հրացանս, մինչ Նանսէն երկու անգամ պարպեց իր հրացանը, եւ արջը մեռած ինկաւ ջրով։»

Երկու երեք տարի առաջ Բեւեռային արջու ձագ մը նուիրուեցաւ Լոնտոնի կենդանաբանական պարտէզներուն։ Նաւով բերուած միջոցին ամէն օր լոգանք կը տրուէր անոր։ Քիչ մը դժուարութեամբ կը կապուէր չուանով մը, եւ նաւին կուշտէն ծովը կ'իջուցուէր, եւ կը թողուէր որ ջուրին մէջ խաղար ժամանակ մը։ Երբ լոգանքը լմնար, նորէն վեր քաշուելով նաւին մէջ կ'առնուէր։

ԱՄԲԱՐԻՇՏՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԴԱՐՆԵՐԸ

(Պաս. Տր. Ճ. Ք. Կրէյ*)

«Աւդարե Աստուած բարի է իսրայէլի, այսինքն՝ սրտով մաքուր եղողներուն։» Սաղ. ՀԳ. 1։

«Ո՞վ ուժիմ ես երկնից մէջ. երկրի վրայ ևս քեզի ուրիշը չեմ ուզեր։ Սաղ. ՀԳ. 25։

Այս Սաղմոսը Ասափ անուն Ղեւտացւոյ մը գործն է, որ Դաւիթ ժամանակը Մնացորդաց Առաջին եւ Երկրորդ գիրքերուն մէջ յիչուած է իբրեւ գլխաւորն այն Ղեւտացիներուն որոնք տաճարին մէջ նուագարան կը զարնէին եւ երգ կ'երգէին։

Ահա եօթանասունեւերրորդ Սաղմոսին մէջ Սաղմոսերգուն կը ներկայացնէ մեզի խնդիր մը, որ, ոչ միայն անոր հոգին, այլ նաեւ չատ մը բարեպաշտ մարդոց հոգիները խռոված է։ Սաղմոսերգուն փորձութեան եւ տարակուսանաց մէջ ձգող խնդիրն այն էր թէ իւր բոլորիքը գտնուած չատ մը չար եւ հպարտ մարդիկ հանգիստ կեանք անցը-

(*) Պատուելին այս քարոզը խօսեցաւ Իսկիւտարի Հայ Աւետ. մատրան մէջ Մարտ 18ին։

նելով՝ իրենց արժանացած պատիժին չէին հանդիպեր եւ կամ չէին ենթարկուեր։ Ասոնք, մարմինով պարարտ ըլլալով, յաղողութեան եւ խաղաղութեան մէջ կ'ապրէին։ Այս չարերը մարդէ չէին ամչնար եւ Աստուծմէ չէին վախնար։ Սակայն, ըստ երեւութին, Աստուծոյ կողմէն չէին պատժուեր։ Նա մանաւանդ ասոնք ուրիշ մարդոց ենթակայ եղած նեղութեան մէջ անգամ չէին գըտնուեր։ Այո, զարմանալի իրողութիւն էր որ, թէեւ ասոնք զԱստուած անգամ ծաղր կ'ընէին, եւ անհաւատութեամբ եւ անկրօնութեամբ խօսելով կ'ըսէին, Աստուած ինչպէս գիտէ, եւ Բարձրելոյն քով գիտութիւն կա՞յ, սակայն եւ այնպէս Աստուած իբր թէ լուռ կը կենար եւ բնաւ բան մը չէր ըսեր։ Վերջապէս այս ամբարիշտները, հարստութիւն աւելցնելով հանդիպատկեանք անցընելէ վերջը, իրենց մահուան ժամանակն իսկ յաւուկ ցաւ ու վախ չունէին։ Ահա, թէ՛ Սաղմոսերգուին ժամանակը եւ թէ՛ հիմա իսկ չատ մը ամբարիշտ եւ ամբարտաւան մարդոց վիճակը։

Ընդհակառակն, կ'ըսէ Սաղմոսերգուն, թէեւ ես Աստուծմէ վախցող եւ անոր պատուիրանքը պահել ուզող մարդ եմ, թէեւ ես իմ սիրտս մաքուր եւ իմ ձեռքերս անմեղ պահեցի, սակայն եւ այնպէս ես ամէն օր տանջուելով, ամէն առտու կը խրատուիմ։

Արդ, այսպիսի վիճակ ինչ ըսել կ'ըլլայ։ Աստուծոյ կառավարութեան սկզբունքը ինչ կրնայ ըլլալ։ Արդեօք Աստուած իւր բարեկամներուն եւ թշնամիներուն մէջտեղ տարբերութիւն չը՞դներ։ Արդեօք մեր արդար Աստուածն արդարութիւնը չը՞նկատեր։ Արդեօք Աստուած անիրաւ հարուստին գործին յաջողութիւն տալով, բարեպաշտ աղքատին գործը բանի մը տեղ չը՞դներ։

Ահա, 3,000 տարի առաջ Սաղմոսերգուն այսպիսի բաներ խորհելով կը նեղուէր, եւ սխալ հետեւութիւն մը կը հանէր, եւ, կա՛մ Աստուած չկա՛յ, կամ բարեպաշտութիւնը պարապ բան է ըսելով, կը փորձուէր հպարտ եւ անիրաւ հարուստներուն նախանձելու, եւ իւր վիճակէն դժգոհ ըլլալով մինչեւ անգամ Աստուծոյ դէմ գանգատ ընելու։ Եւ, յիրաւի, ամէն դարու մէջ եւ ամէն տեղ բարեպաշտ մարդիկ երբեմն երբեմն այսպիսի փորձութեան մէջ ինկած են։ Հիմա նաեւ թերեւս մեզմէ ոմանք, տեսնելով մէկ կողմէն չար մարդոց հարստութիւնը եւ հանգիստը, եւ միւս կողմէն բարի մարդոց աղքատութիւնը եւ նեղութիւնը, կը փորձուին ըսելու թէ աստուածպաշտութիւնը չահ չունի։ Արդ, եթէ մենք նաեւ այսպիսի եզրակացութեան գանք, արդեօք բոլորովին սխա՞լ կ'ըլլայ։ Երբ այս հարցման պատասխան կուտանք, պէտք է որ, նախ, խոստովանինք թէ, Այո, յիրաւի, չատ բաներու նկատմամբ մարդոց մէջտեղ հաւասարութիւն չկայ։ Արդարեւ մարդոց ոմանք թէ՛ մարմնով եւ թէ՛ մտքով իրենց ընկերներէն գօրաւոր են, եւ իրենց հնարագիտութեամբ եւ ժրութեամբ նաեւ կը գերազանցեն ուրիշները։ Եւ ի հարկէ գօրաւոր եւ հնարագէտ մարդիկ իրենց ընկերներէն աւելի յաջող պիտի ըլլան։ Սակայն գերազանց կարողութեան եւ ժրաջանութեան կողմէն չատ գէշ տարբեր վիճակներէն ի զատ, բուն իսկ Աստուծոյ նախասահմանութեամբը եւ կամ նախախնամութեամբը չատ մը տարբեր վիճակներ կը գտնուին մարդոց մէջ, եւ այս տարբեր վիճակներուն պատճառը դանել եւ հասկնալ դիւրին բան չէ։ Կան ամբարիշտ մարդիկ, որոնք իրենց բոլոր կենացը մէջ առողջութիւն վայելելով մինչեւ կը ղուարճանան։ Կան նաեւ բարի մարդիկ, որոնք կրկին եւ կրկին հիւանդութեանց եւ ցաւոց կ'ենթարկուին եւ երբէք հանգիստ չեն գտներ։ Կան անիրաւ մարդիկ, որոնք աղքատ եւ տկար եւ անտէր եղողները կողոպտելով՝ միշտ յափշտակութեամբ եւ անիրաւութեամբ կը հարստանան։ Կան նաեւ ուղիղ մարդիկ որոնք, որչափ փոյթ եւ ջանք որ ընեն, ոչ միայն բան մը չեն կրնար աւելցնել, այլ երբեմն իսկ անօթի մնալով՝ քնաւ երբէք աղէկ մը չեն կշտանար։ Ուրեմն, ինչպէս կ'ըլլայ որ այսպիսի բաներ ուղիղ եւ արդար եւ ամենակարող Աստուծոյն կառավարութեան ներքեւ տեղի կ'ունենան, եւ մենք այսպիսի բաները ինչպէս բացատրենք։

Բարեկամներս, այս մասին ունիմ, նախ եւ առաջ, երկու խրատական խօսքեր։

Առաջին խրատն այս է որ, եթէ տեսնենք Աստուծոյ կառավարութեան ներքեւ տեղի ունեցած այնպիսի բաներ որոնց բացատրութիւնը դժուարին է, եւ եթէ այս պատճառով մենք տարակուսանաց մէջ ինկալով խոտորինք, մեր տարակոյսները մեզի պահելով լուռ կենանք, չըլլայ որ ուրիշ մարդոց գայթակղութեան պատճառ ըլլանք։

Երկրորդ խրատն այս է որ Աստուծոյ կառավարութեան ներքեւ տեղի ունեցած մութ եւ ծանր բաներուն գաղտնիքը գոնէ մասամբ մը հասկնալու համար մենք նաեւ, Սաղմոսերգուին պէս, Աստուծոյ սրբարանը մտնենք եւ անոր Սուրբ Խօսքին դիմումբ ընենք։

Արդ, եթէ մեր առջեւն եղած դժուարին խնդիրը լուծելու համար Սուրբ Գիրքին դիմենք, պիտի գտնենք որ,

Նախ, մեր հիմնաւոր կեանքը ուրիշ բան չէ, այլ միայն հանդիպելու պատրաստութիւն է։

Մեր արդի կեանքը վարձատրութեան համար չէ, այլ փորձութեան համար է։ անբան կենդանեաց պէս ապրելով, կորսուելու համար չէ, այլ մեր Ստեղծիչը եւ մեր հոգիներուն Հայր Աստուածը ճանչնալու, եւ անոր ձեռքով փրկութիւն գտնելու համար է։ Ահա մեզ ստեղծող Աստուածը իւր Սուրբ Խօսքովը մեզի կը դիտցնէ որ, թէեւ այս աշխարհը մեր կենաց սկիզբն է, մեր առջեւը կայ սակայն անվախճան ապագայ մը։ մեր արդի կարճ կեանքը նաեւ ինչ որ է, մեր անվախճան ապագան եւս այնպէս պիտի ըլլայ։ Ուրեմն, եթէ ճանչնանք որ այս աշխարհիս մէջ կը փորձուինք, եւ եթէ Աստուծոյ չնորհքովը մեր ապականեալ սրտերուն եւ Սատանային փորձութեանը դէմ դնելով՝ մեզ ստեղծող Աստուծոյն պատուիրանքը պահենք եւ սիրենք դնա, ահա այն ատեն մեր աշխարհ գալով հոս ծնանիլը մեզի օրհնութիւն, մեր յաւիտենական ապագան նաեւ մեզի երանելի պիտի ըլլայ։ Սակայն, ընդհակառակն, եթէ չհարցնենք եւ չճանչնանք թէ մեզ ստեղծելուն մէջ ինչ էր մեր Տէր Աստուծոյն նպատակը, եւ եթէ մեր հիմակուան կարճ կենաց ժամանակը վատնենք՝ անբան կենդանեաց պէս ուտելով եւ խմելով եւ մեր մարմնաւոր ցանկութիւնները յագեցընելով, այն ատեն մեր աշխարհ գալով հոս ծնանիլը մեզի անէծք, մեր ապագան նաեւ մեզի դառն պիտի ըլլայ։ Վերջապէս, այս աշխարհիս մէջ ինչ որ ընենք, այսինքն՝ եթէ, մէկ կողմէն, Աստուծոյ հաւատալով եւ հպատակելով փրկութիւն գտնենք, եւ կամ, եթէ միւս կողմէն, մարմինին եւ Սատանային ծառայելով կորսուինք, հոս մեր հաչիւը չի գոյուիր, հոս ոչ մեր վարձատրութիւնը եւ ոչ մեր պատիժը կատարեալ կ'ըլլայ։

Ուրեմն, չզարմանանք որ այս աշխարհիս մէջ չատ անգամ իրաւունք եւ արդարութիւն ի գործ չդրուիր։ չզարմանանք որ Աստուծմէ վախցող եւ անոր պատուիրանքը բռնել ուզող մարդիկ իսկ չատ անգամ այլեւայլ փորձութեանց եւ ցաւոց կ'ենթարկուին։ Նպատակն այս է որ անոնք մեղքէ հրաժարելով ուղղուին, որ աշխարհը չափէն աւելի սիրեն, եւ որ, երբ նեղութեանց եւ ցաւոց կ'ենթարկուին, իրենց զլուխը ծռելով Աստուծոյ կամացը հնազանդ ըլլան։ Ահա, երբ բարի մարդիկ այս կերպով Աստուծոյ բովին մէջ ոսկիի պէս կը փորձուին, դուրս կ'ելլեն մաքրուած եւ սրբուած։ Ահա անոնց այսպէս փորձուիլը խիստ պատուական է։ անոնց վարձքը նաեւ անսահման պիտի ըլլայ։

Եւ, դարձեալ, չզարմանանք որ Աստուծմէ չվախցող եւ մարդէ չամչցող մարդիկ չատ անգամ յաջողութիւն կը գտնեն եւ հանդիպատ ու հաճոյական կեանք կ'անցնեն։ Պատճառն այն չէ որ Աստուած ամբարիշտներուն եւ արդարներուն մէջտեղ տարբերութիւն չդներ, եւ բանի մը համար փոյթ չընէր։ Պատճառն այս է որ այս փորձութեան աշխարհին մէջ Աստուած չար մարդոց անգամ համբերելով, իւր ողորմութեան, քաղցրութեան եւ բարերարութեան միջոցով կ'ուզէ զանոնք ապաշխարութեան եւ հաւատքի բերել։ Ահա անոր համար է որ Աստուած «իւր արեւը կը ծագեցունէ թէ չարաց եւ թէ բարեաց վրայ, եւ կը ղրկէ անձրեւ թէ արդարոց եւ թէ մեղաւորաց վրայ» (Մատ. Ե. 45)։ Փառք տանք որ Աստուծոյ այս ընթացքը չատ մը չար մարդոց ապաշխարելուն եւ փրկութիւն գտնելուն պատճառ եղած է։ Սակայն, աւա՛ղ որ չատեր, Պօղոս առաքելոյն ըսածին պէս, չգիտնալով թէ Աստուծոյ քաղցրութիւնը կ'առաջնորդէ յապաշխարութիւն, կ'արհամարհեն անոր անչափ քաղցրութիւնը եւ համբերութիւնը եւ երկայնմտութիւնը (Հռոմ. Բ. 4)։ Աւա՛ղ որ, Ժողովողի գիրքին մէջ (Գլ. Ը. 11) Սաղմոնի ըսածին պէս, «Որովհետեւ դէշ գործին վրայ վճիռը չուտով չկատարուիր, այս պատճառաւ մարդոց որդիներուն սիրտը չարութիւն ընելու փափաքով լեցուած է։» Արդարեւ, նաեւ, աշխարհի ունայնութենէ մին է որ, դարձեալ նոյն գիրքին մէջ ըսուածին պէս (Գլ. Ը. 14), «Արդարներ կան, որոնց ամբարիշտներուն գործին պէս կը պատահի. եւ ամբարիշտներ կան, որոնց արդարներուն գործին պէս կը պատահի։»

Ահա այսպիսի անհաւասար եւ անիրաւ գործեր աշխարհի սկիզբէն ի վեր մարդոց ուշադրութիւնը գրաւած են. եւ սկիզբէն ի վեր հանդերձեալ աշխարհը չդիտցող, եւ միայն այս աշխարհը ճանչցող, եւ հաւատք չունեցող մարդիկ այսպիսի բաներուն ինչ ըսելը եւ այսպիսի բաները ինչպէս բացատրելը բնաւ հասկցած չեն։ Սակայն այն մարդիկ որոնք հանդերձեալ աշխարհի մը գոյութեան կը հաւատան, եւ որոնք գիտեն թէ այս աշխարհը միայն փորձութեան աշխարհ է՝ ուր գործ չլիներ եւ հաչիւ չի գոյուիր, իրենց տեսած հիմակուան անհաւասար եւ անիրաւ գործոց համար չխռովելով, համբերութեամբ դատաստանի օրուան գալստեանը կը սպասեն։

Երկրորդ, ինչպէս Սաղմոսերգուն Աստուծոյ սրբարանը մտաւ և հոն Աստուծոյ խօսքին ուշադրութիւն դարձնելով, մենք նաեւ նոյն կերպով ուշադիր որ միայն մարդոց վերջը կրնայ լուծել անոնց գործոյ խնդիրը։

Սաղմոսերգուին աչքերը միայն Աստուծոյ սրբարանին մէջ բացուեցան, եւ հոն լուծուեցաւ այն խնդիրը որուն բացատրութիւնն առաջ ոչ միայն դժուարին, այլ նաեւ ան-

կարելի, էր անոր։ Եւ ի հարկէ այսպէս պիտի ըլլայ· քանզի մարդ իւր մարմնաւոր աչքովը գերեզմանէն անդին չկրնար տեսնել, եւ հանդերձեալ աշխարհի մէջ ի՛նչ կայ ըլլալը միայն Աստուած կրնայ յայտնել անոր։ Ուրեմն, Սաղմոսերգուն ամբարիշտներուն վախճանին նկատմամբ Աստուծոյ սրբարանին մէջ ի՛նչ տեսաւ։ Ահա հոն, եօթանասունեւերրորդ Սաղմոսին մէջ յայտնուածին պէս, Սաղմոսերգուն հինգ բան տեսաւ· այսինքն՝

Ա֊ՈՒՆ ԲԱՆ· Տեսաւ որ ամբարիշտներուն կայնած տեղերը սահելու տեղեր էին։ Ըսել է որ, թէեւ անոնց անիրաւ գործերը կը յաջողէին եւ անոնց վիճակը հանդիստ եւ հաճելի կ'երեւէր, սակայն անոնց դիրքը ստուգիւ խախուտ եւ փոտած էր։ Սահելու տեղ կայնող մարդն ապահով կրնա՞յ ըլլալ։ Ոչ երբէք։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱՆ· Սաղմոսերգուն տեսաւ որ Աստուած ամբարիշտները «կործանման» մէջ իջեցուց։ Երբ անոնք իրենց կայնած սահելու տեղերէն ինկան, անոնց կործանումը մասամբ միայն չէր, այլ ամբողջութեամբ էր· ուստի եւ անոնց վերականգնիլը անհնարին ըլլալով՝ բնաւ չէր յուսացուեր։

ԵՐՐՈՐԴ ԲԱՆ· Սաղմոսերգուն տեսաւ որ ամբարիշտներուն կործանումը «յանկարծակի» եղաւ։ Ըսել է որ անոնց կործանումը հասած ատենը ժամանակ չկար որ մարդ ազդարարութիւն ընէ եւ զգուշացնէ զանոնք։

ՉՈՐՐՈՐԴ ԲԱՆ· Սաղմոսերգուն տեսաւ որ ամբարիշտները «աւերմանց մէջ» իյնալով «հատան, եւ վախերով կորսուեցան։» Ըսել է որ անոնց կործանումը պարապ եւ սնոտի վախ մը չէր, այլ հասցնող վախ եւ սպառնացընող սոսկում էր։

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԲԱՆ· Սաղմոսերգուն տեսաւ որ ամբարիշտներուն հանդիստը եւ հաճոյքը իրական բան մը չէր, այլ «երազի» պէս էր· քանզի Աստուած, երբ «արթնցաւ,» այսինքն՝ երբ իւր արդարութիւնը ի գործ դրաւ, ամբարիշտներուն փորձութեան ժամանակին վերջ տալով, երազի պէս եղած անոնց բոլոր ցանկալի բաները «անարգեց։»

Դանիէլ մարգարէն նաեւ նոյն բանը յայտնելով կ'ըսէ որ երկրիս հողին մէջ քնացողներէն «ոմանք նախատանաց եւ յաւիտենական անարգանաց» համար պիտի արթննան (Դ֊Ը. ԺԲ. 2)։

Բարեկամներս, եթէ կ'ուզենք գիտնալ թէ այսինչ գործ ի՛նչպիսի գործ է, կամ այսինչ մարդ ի՛նչպիսի մարդ է, պէտք է որ նայինք գործին վախճանին կամ մարդուն հանդերձեալ վիճակին։ Ահա հանդերձեալ աշխարհին մէջ ամբարիշտ մարդոց վախճանը· եւ ահա, անոնց վախճանին նայելով, մեր առջեւն եղած դժուարին խնդիրը լուծուեցաւ։

Եւ, արդեօք, երբ Սաղմոսերգուն Աստուծոյ սրբարանը մտաւ եւ հոն ամբարիշտներուն վախճանը տեսաւ, իրեն համար ի՛նչ խորհեցաւ։ Ահա ինքն այս հարցման պատասխան կու տայ, եւ իբր թէ Աստուծոյ ներկայութեանը մէջ խոստովանութիւն ընելով՝ այսպէս կ'ըսէ· «Ես յիմար էի եւ չէի իմանար· քու առջիդ անասուններու պէս էի։» Ըսել է որ Սաղմոսերգուն հասկցաւ եւ ամօթով զգաց թէ մեծ սխալմունք եւ մեծ յանցանք ըրաւ, երբ անիրաւ եւ անգութ մարդոց յաջողութեանը եւ հարստութեանը եւ հաճոյքներուն նայելով՝ անոնց նախանձեցաւ, եւ իւր վիճակէն դժգոհ ըլլալով դանդաղեցաւ։

Աստր վրայ նաեւ Սաղմոսերգուն, ինչպէս կը վայելէր իրեն, փառք տուաւ Աստուծոյ, որ, թէեւ ինք աղքատ եւ նեղուած էր, եւ թէեւ ձախորդութեան հանդիպելով կը խրատուէր, սակայն եւ այնպէս իւր ստեղծիչ եւ իւր բարեկամ եղող Աստուածոյն կողմէն մերժուած չէր, եւ անոր անուշ եւ հաճելի երեսէն ինկած չէր։ Ուստի, Սաղմոսերգուն, իւր վստահութիւնը եւ չնորհակալութիւնը եւ սէրը յայտնելով Աստուծոյ, այսպէս ըսաւ· «Դուն իմ ալ ձեռքէս կը բռնես· դուն պիտի առաջնորդես ինծի քու խորհրդովդ, եւ վերջը փառքով զիս պիտի ընդունիս։ Ո՞վ ունիմ ես երկինքից մէջ· երկրի վրայ եւս քեզնէ ուրիշը չեմ ուզեր։ Իմ մարմինս եւ սիրտս կը մաշին, բայց Աստուած իմ սրտիս զօրութիւնը եւ իմ բաժինս է յաւիտեան։» Ո՛հ, Սաղմոսերգուին համար ինչ երանելի վախճան։

Մի քանի խորհրդածութեամբ վերջ տամ քարոզիս։

Ա֊ՈՒՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ· Փառք եւ չնորհակալութիւն ըլլայ Տէրոջս, որ, եօթանասունեւերրորդ Սաղմոսին մէջ յիշուած դժուարին խնդիրը Աստուած ինքն լուծեց իւր մարգարէին միջոցով։ Եթէ միայն այս աշխարհիս եւ միայն մեր հիմակուան կարճ կեանքին նայուի, այս խնդիրը ըստ արժանւոյն լուծել անհնարին է։ Խնդիրը ուղղութեամբ լուծելու համար հաւատք պէտք է, անհրաժեշտ պէտք է· ոչ աչխարհի, այլ Աստուծոյ դիմելով, Սուրբ Գրոց մէջ յայտնուածին պէս, թէ՛ ամբարիշտներուն եւ թէ՛ արդարներուն բուն իսկ վախճանին նայիլ պէտք է։ Փառք Աստուծոյ որ եօթանասունեւերրորդ Սաղմոսը կը յայտնէ մեզի մարդոց վախճանը հանդերձեալ աշխարհին մէջ, եւ փառք Աստուծոյ որ հոն ցուցուած արդար դատաստանը պիտի գոհացնէ Աստուծոյ ժողովուրդը յաւիտեանս յաւիտենից։

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ· Վերջապէս բոլոր մարդիկ պիտի տեսնեն որ Աստուած, թէեւ չար եւ անապաշխար մարդոց համբերելով՝ անոնց դատաստանը չուտով ի գործ չդներ, վերջապէս ամենուն կու տայ իրենց արժանացած հատուցումը։ Ի վերջոյ, բոլոր մարդիկ պիտի տեսնեն որ այս աշխարհիս մէջ իրենց բուն պէտք եղած բանը հաւատք եւ բարեպաշտութիւն էր· պիտի տեսնեն որ մեղքէ չհրաժարիլը եւ հանդերձեալ աշխարհը անգիտանալը եւ իրենց կարճ օրերը վատնելով առանց Աստուծոյ ապրիլը կորսուած մարդոց անհնարին յիմարութիւն էր։

ԵՐՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ· Զար մարդոց յաջողութեանը եւ հարստութեանը եւ հաճոյքներուն բնաւ չնախանձինք, այլ, մեր վիճակը ի՛նչ որ ըլլայ, եւ Աստուած մեզ խրատելու համար մեր վրայ ի՛նչ որ բերէ, համբերենք, եւ վստահինք մեր գթած Աստուծոյն։ Ուրախ ըլլանք որ Աստուած հայրական քաղցրութեամբ կը վարուի մեզի հետ։ Ուրախ ըլլանք որ, եթէ մեր հիմակուան փորձութեանը եւ խրատին յօժար սրտով համբերենք, եւ մինչեւ վերջ հաստատ մնանք մեր հաւատքին մէջ, վերջապէս անպատմելի ցնծութիւնով, Պօղոս առաքեալին հետ, պիտի ըսենք, «Պոհութիւն Աստուծոյ, որ յաղթութիւն կու տայ մեզ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ձեռօք» (Ա. Կոր. ԺԵ. 57)։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍ

(Պապ. Ասպետ Եղեյեան)

ԺԲ.

1. Աչխատութիւն։ Հռովմ ամբաւ հարստութիւն կը տանայ դուբսէն։ Դարերով Արեւելից մէջ հաւաքուած ոսկիները մէկ օրուան մէջ աւար կ'ըլլային անոր։ Միայն Երուսաղէմի տաճարէն կրասոս կողոպտեց 10,000 տաղանդի հարստութիւն մը, որ հաւասար է 2,715,900 Օսմ. ոսկւոյ։ Տրոց մեծ գումարներ՝ դահերուն իծով թափուելուն պէս չորս կողմէ Հռովմ կը լեցուէին։ Աչխատութիւն, որ չէր արդիւնք քրտան, հարկաւ պիտի ըլլար կորստաբեր։ Սաորին դասակարգը կը տառապէր աղքատութենէ, եւ բարձր դասակարգը կ'իյնար յղփութեան եւ զեղուլութեան մէջ։

Մինչեւ դասուն պէտք էր, ուրեմն, ճակտի քրտամբ ուտել հաց։ Բայց աչխատութիւն պատուաւոր չէր յաչս բարձրագունից, որք կրնային առանց յոգնութեան ձեռք բերել ամէն առատութիւն· այլ էր դժբաղդութիւն, նախատինք եւ ամօթ։ Պղատոնի պէս մարդ մը իրաւունք կը համարէր անարգել մարդիկ՝ որք գործի պատճառաւ չէին կրնար նուիրուիլ բարեկամաց կամ կառավարութեան։ Արիստոտէլ կ'ըսէ թէ ֆիզիքական աչխատութիւն պահանջող ամէն գործ չէր վայելեր ազատ որդւոյ մը։ Երբ աչխատութիւն վիճակեցաւ դերեաց, ազատազգի միջին դասակարգը ազգային հպարտութեամբ կ'ընտրէր անգործ մնալ, եւ հացի համար կախումն ունենալ կառավարութենէն։ Աստի յառաջ եկաւ ծոյլ եւ մոլութեամբ ապականուած ժողովուրդ մը։ Ամէն գործ, որով ստակ կը չահուէր, եղաւ իբրեւ անարգ գերութիւն։ Բժշկութիւն, ճարտարապետութիւն եւ վաճառականութիւն միայն բացառեալ էին իբրեւ պատուաւոր զբաղում ազատորդիներու համար։ Կիկերոն կ'ըսէր, «Արհեստագործութիւն նուաստացուցիչ է, եւ գործատուն մը անյօդուելի է ամէն ազնիւ բանի։» Ազատ քաղաքացին չէր ուզեր աչխատիլ, քանի որ գործել՝ գերութեան նուաստացումն էր։ Հետեւապէս ազատ գործաւորաց դասակարգը ատեն մը իր դոյութիւնը ծուլութեան մէջ ցուցնելէ վերջ՝ չընչացաւ։ Կար ժամանակ երբ ասոնք, որք ծուծն էին ազգային կենդանութեան եւ զօրութեան թէ՛ Յունաստանի եւ թէ՛ Իտալիոյ մէջ, կը փորէին եւ կը մչակէին հողը։ Բայց Աթէնքի եւ Հռովմի ամենէն փայլուն ատենները դադրեցան գոյութիւն ունենալէ, այնուղի անարդ էր աչխատութիւն եւ ղի մեծատունք առաւել չահաբեր գտնելով գերութիւնը՝ կը գործածէին գերիները։ Այս կերպով, մանաւանդ եւ գերեաց աչխատութեան խեղճ որպիսութեամբը, կալուածոց մչակութիւնը դադրեցաւ չահաբեր ըլլալէն, վասն որոյ անոնք փոխարկեցան արօտավայրերու։ Տեղեր, ուր երբեմն կը ծածանէին ցորենի դաշտերը եւ կը տարածուէին անուչահամ պտուղներով պարտէզները, եղան անբերրի ցախնոցներ — մղոններով ընդարձակութեամբ, եւ ուր ատենօք կային բազմաթիւ չէն գիւղեր, հիմա կը գտնուէին, իրարմէ չատ հեռու, քանտանման էրշամբե֊ը֊մներ, յորս կը բնակէին թշուառ գերիներ։ Իրաց այս յեղաշրջմամբ կացութեան մէջ երեւան եկան սա երկու առածները — 1. «Գնուած գործաւոր մը [գերի մը] լաւագոյն է քան վարձկան մը,» եւ 2, «Ճարակել առաւել չահաւէտ է քան մչակել։» Ատոնք կը նչանակեն զարգացման աստիճանները դէպ յետս ի վատթարացում։

Ա. Զ. Դ.

Ցառաջիկայ Աւագ Հինգչաբթի օր ժամը 3.45ին (Ը. Թ.) Տէրունական Ընթրիք պիտի կատարուի Բերայի Աւետ. մատրան մէջ։ Եղբայրներ եւ քոյրեր սիրով կը հրաւիրուին։

Երիտասարդաց կիւրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը 8ին (Ը. Թ.) Պայպըլ Հաուսի մատրան մէջ։ Խորհրդածութեան նիւթն է Յովհ. ԺԼ. 15 համարը։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գուբպան Պայրամի ծօնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի մեծ չքով եւ հանդէսով։ Առաւօտուն ժամը 11ին (Ը. Թ.) վեհ. Սուլթանը կառքով Պէշիկթաշի մզկիթը գնաց։ Առջեւէն եւ հետեւէն կ'երթային քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Կառքին մէջ Սպարապետ Րիզա փաշա նստած էր Ն. Կ. վեհափառութեան դիմացը։ Զօրքեր չարուած էին բոլոր ճամբուն վրայ, իսկ զօրաց հետեւը խանուած էր Ն. Կ. վեհափառութեան հաւատարիմ հպատակներէն ահագին բազմութիւն։ Մզկիթին առջեւ չարուած էին բոլոր նախկին Մեծ Եպարքոսները, նախարարները եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարները որոնք Ն. Կ. վեհափառութեան ընկերացած էին մինչեւ մզկիթը։ Երբ աղօթքն աւարտեցաւ, Ն. Կ. վեհափառութիւնը դարձեալ կառք նստաւ եւ գնաց Տոլմապաղչէի պալատը։ Հոն մեծ դրան առջեւ զեղեցիկ վոյ սպիտակ խոյ զենուեցաւ եւ սովորական աղօթքները մատուցուեցան։ Յետոյ վեհ. Սուլթանը մտաւ Գահոյքի դահլիճը, ուր չնորհաւորութիւնները սկսան եւ տեւեցին մէկուկէս ժամ։ Կէսօրէն ետքը հպատակ ժողովուրդներու հոգեւոր պետերը փութացին իրենց չնորհաւորութիւնները յայտնել վեհ. Սուլթանին։ Օտար դեսպանատուններու առաջին թարգմաններն ալ կայսպալատ գացին իրենց պետերուն չնորհաւորութիւնները մատուցանելէ։ Չնորհաւորական հեռագիրներ հասան Եգիպտոսի Խեդիվէն, Մէքքէի Էմիրէն, Եգիպտոսի կայսպատուիրակ Ղազի Մուխթար փաշայէ, Պուլկարիոյ իչխանէն եւ Օսմ. պետութեան բոլոր կուսակալներէն։

Անցեալ հինգշաբթի Միւշիր Ղազի Օսման փաշայի մարմինը թաղուեցաւ։ Զինուորական ոեւէ հանդէս տեղի չունեցաւ, բայց բազմաթիւ պաշտօնատարներ գացին մեծ զինուորին յուղարկաւորութեան։ Վեհ. Սուլթանին հրամանով թաղման կարգադրութիւններն ըրաւ Ն. Կ. վեհափառութեան Թիկնապահներէն Մէհմէտ Զէրքէս փաշա։ Հանգուցեալին ապարանքէն մինչեւ Պէշիկթաշի նաւամատոյցը թափօրին կ'առաջնորդեր կայս. պալատական նուագածուներու խումբը, եւ թափօրը կը բաղկանար պալատական Միւէզզիններէ եւ ուրիշ Շեյխերէ, կայս. Թիկնապահներէ եւ սակրաւորներէ, հետեւակազօրքերու գումարտակներէ որոնք իրենց հրացանները գլխիվայր կը կրէին, եւ ոտիկաններէ եւ ոստիկան զինուորներէ։ Դագաղը Պէշիկթաշէ Ունգափան փոխադրուեցաւ չոգեմակոյկով, եւ անտի Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի մզկիթը, ուր զետեղուեցաւ Սուլթան Մէհմէտի դամբարանին մէջ։

Վեհ. Սուլթանը, որ չատ զգածուեցաւ իր հաւատարիմ միւշիրին մահուամբ, հրամայած է որ Պոլսոյ մէջ չատուկ դամբարան մը չինուի Ղազի Օսման փաշայի յիշատակն անմահացնելու համար։

Յաւով կը ծանուցանենք Անգղիացի նշանաւոր ակնաբոյժ Տր. Էտուին Վան Միլինճընի մահը, որ անցեալ ուրբաթ պատահեցաւ։ Հանգուցեալը նախ Ինֆլուէնցայէ բռնուեցաւ, չորս օր ետքն ալ թոքատապէ, եւ երկու օր ետքն ալ մեռաւ առոյգ հասակի մէջ։ Իր հայրը բժիշկն էր Լորտ Պայրընի, երբ սա մեռաւ Յունաստանի մէջ 1824ին։ Յետոյ եկաւ Կ. պոլիս եւ եղաւ յաջորդաբար հինգ Սուլթաններու բժիշկ։ Տր. Էտուին Միլինճըն իր հօրը նշանաւոր ճարտարութիւնը ժառանգեց։ Ակնաբուժութեան մէջ իր համբաւը Կ. պոլսոյ մէջ սահմանափակուած չէր, այլ տարածուած էր ամբողջ Եւրոպայի մէջ ալ։ Բոլոր իր ճարտարութեամբն հանդերձ պարզ, մեղմ եւ քաղցրաբարոյ մարդ էր։ Կը գուրգուրար իր զաւակներուն վրայ, որոնց երկուքը աղջիկ են եւ երկուքը մանչ։ Իր մահը մեծ կորուստ է մայրաքաղաքիս եւ մանաւանդ այնպիսիներու համար, որոնք աչքի տակարութիւններով կը տառապին։ Հազարաւոր աղքատներ դարմանեց կ'ամ ձրի, կ'ամ զեղչեալ գնով։ Իր առատաձեռնութիւնն ասկէ յայտնի է որ, թէեւ տարիներէ հետ մայրաքաղաքիս ամենէն առաջին ակնաբոյժն էր, փոքր գումար մը միայն Թողուց իր այրիին եւ զաւակներուն։ Թաղուեցաւ անցեալ կիրակի Հայտարփաչայի Անգղիական գերեզմանատան մէջ մեծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, ուր կը գտնուէին Կ. պոլսոյ բոլոր գլխաւոր բժիշկները։ Սակայն այս մահն ամենէն աւելի ողբացողներն են Անգղիական հիւպատոսարանին մօտակայ հիւանդանոցին մէջ դարմանուողները եւ անոնք որ ժամանակաւ ամբողջովին կամ մասամբ կոյր էին եւ բուժուեցան անոր ճարտարութեամբ։ Գերեզմանատան մէջ թաղման արարողութենէն ետքը Տր. Աճէմեան դամբանական մը խօսեցաւ, որ խորին տպաւորութիւն գործեց բոլոր ունկընդիրներուն վրայ եւ չատերու արտասուել տուաւ։

Վեհ. Սուլթանին հրամանով նիզակաւոր պատուակալ պահակազօրաց գումարտակ մը կազմուեցաւ Եըլտըզի Էրթողրուլ հեծելազօրաց գունդերէն։ Գումարտակին բոլոր անդամները Գարաքէչիլիներու ցեղէն են։ Այդ հին ցեղին կը պատկանէր Օսմանեան հարստութեան հիմնադիրն Էրթողրուլ։

Վեհ. Սուլթանին հրամանով մայրաքաղաքիս Թեքքէներուն եւ մէտրէսէներուն 1,000 ոչխար բաժնուեցաւ Գուբպան Պայրամի առիթով։

Յայտնի է թէ Վիլհելմ կայսրն իրրեւ չիչատակ իր վերջին այցելութեան ի Թուրքիա՝ ուղեց աղբիւր մը կառուցանել Կ. պոլսոյ մէջ։ Ճարտարապետ Սփիթթա վերջերս Գերմանիայէ մատուցած է քանի մը չատակաճեւեր, որոնց քննութեամբ կը զբաղի Ն. Կ. վեհափառութիւնը։

Եգիպտոսի Խեդիվը Լոնտոն կը սպասուի Մայիսի վերջերը։

Պուլկարիոյ Ֆերտինանտ իչխանը Սան Ռէմօ հասաւ։ Կ'ըսուի թէ քիչ ատենէն պիտի ծանուցուի իր նչանախօսութիւնը Ռուս մեծդքսուհի Էլէնի հետ։

Պուլկարիոյ Պատերազմական նախարար գնդապետ Փափրիքով քանի մը օրէ ի վեր Սբ. Փեթերսպուրկ կը գտնուի եւ կը տեսակցի Ռուս կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն հետ։

Մայրաքաղաքիս նախկին Պուլկարական գործակատար Մ. Տիմիթրով Փարիզի արուեստանոցէն Պուլկար պատուիրակ անուանուած է։

Թնդանօթարանի համար Եւրոպայի մէջ գնուած կաթսան եւ ուրիչ գործիքներ Գերմանական չոգենաւով մը մայրաքաղաքս հասան։

Վճռաբեկ ատեանն համագումար նիստով մը ջնջեց Եղեռնագործ ատեանին երկրորդ վճիռը, որով Հաճի Մուսթաֆա մահուան կը դատապարտուէր ձավիտ պէյի սպանութեան համար։ Ուստի վճռագիրը տեղեկագրին հետ եղեռնագործ ատեանին վերադարձուեցաւ։

Զորս Թուրք բժշկական ուսանողներ ղրկուած են մայրաքաղաքէս Պոն (Գերմանիա), որպէս զի կատարելագործեն իրենց ուսումները։

Շաբաթ գիշեր Բումէլի Ֆէների մէջ հրդեհ ծագեցաւ եւ հովին սաստկութեան պատճառով մինչեւ առաւօտ տեւեց։ Այրեցան 55 տուն, 2 խանութ, 2 Յոյն վարժարան, 1 Թուրք վարժարան եւ փուռ մը։

Կովկասոյ բազմաթիւ Մահմետական ընտանիքներ Ռուս կառավարութենէն թոյլտուութիւն խնդրած են Թուրքիա գաղթելու։

Իտիրնէի գաւառին երկրագործներուն թչուառութիւնը մեղմելու եւ գիւղացիներուն սերմնցու հայթայթելու համար կառավարութիւնը գաւառին պաշտօնեաներուն առաջարկած է իրենց ամականներուն հարիւրէն հինգը նպաստի յատկացնել, կուսակալին ալ արտօնութիւն տուած է հանգանակութիւն մը բանալ։

Անցեալ չորեքշաբթի Պուրնապաթէ եկող կառախումբ մը Իզմիրի մօտերը զարնուեցաւ ուրիչ կառախմբի մը, որ Սէօքէէ կու գար։ Երկու կառքեր գծէն ելան եւ չրջեցան, եւ տասնեւհինգ անձեր քիչ չատ վնասուեցան։ Հայ օրիորդ մը անզգայ վիճակի մէջ էր երբ չրջած կառքէն հանուեցաւ, եւ սակայ չվերստացաւ իր կենդանութիւնը։ Որովհետեւ վնասի արտաքին նչաններ չկային անոր վրայ, կը կարծուի թէ վախէն մեռաւ։ Քննիչ յանձնաժողով մը կազմուած է արկածին պատճառն ստուգելու համար։

Ըստ նորագոյն լուրերու, 6,400 Ռուս, 5,000 Յոյն, 600 Հայ եւ 300 Եւրոպացի ուխտաւոր կայ Երուսաղէմ, եւ Զատկական տօնի հանդէսներուն կը սպասեն։

Հաճի Ափոսթոլ անուն մարդ մը արտօնուած է հնախուզական պեղումներ կատարել Սամոթրակէ կղզւոյն մէջ։ Կայս. Թանգարանի պաշտօնեաներէն Պէհճէթ էֆ. ալ պեղումներու գործին քննիչ անուանուած է։

Ամերիկացի գիտուններ հասած են Ափրիկեան Տրիպոլիս, որպէս զի արեւու խաւարումը դիտեն յառաջիկայ ամիս։

Տիարպէքիրի տեղային իչխանութիւնը Բ. Դռնէն 20,000 դահ. խնդրեց սերմնցու գնելու եւ Բալուի գաւառակին գիւղացիներուն բաժնելու համար։

Բողոքականներու աղտապետ Յակոբ էֆ. Պօյաճեան երեքշաբթի կայս. պալատ գնաց Գուբպան Պայրամի չնորհաւորութեան համար, եւ Ա. սենեկապետ Հաճի Ալի պէյի միջոցաւ արժանացաւ կայս. բարեւներու։ Աղգապետ էֆ. այցելութիւն տուաւ Ս. քարտուղար Թահսին պէյի, արարողապետ Իպրահիմ պէյի, Իլիաս պէյի, Էմին պէյի եւ այլ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ նախարարներու։

Ուրախութեամբ կ'իմանանք վերջին լուրերէ թէ Վիէննայի Մխիթարեանց աբբահայր Հ. Ալոէն Այտընեան սկսած է ապաքինման ճամբու մէջ մտնել։ — Պատրիարքարանի կողմէ մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհուրդներուն ուղղուած չրջաբերականով մը յանձնարարուեցաւ մինչեւ Նոր Կիւրակէ չատուկ պնակ մը չրջադայեցնել եկեղեցիներու մէջ ի նպաստ Աղգ. Հիւանդանոցին։ — Թիֆլիսի մէջ անցեալ Փետր. 21ին հանդուցեալ Պ. Յովսէփ Ամիրեանց Ռուսական համալսարանին մէջ իր անունէն երկու որդեգիր պահելու նպատակով 20,000 րուպլ կտակած է։ Իր հարստութեան մնացեալ մասին ալ տոկոսը այնեայլ բարեսպատակ հաստատութիւններու չատկացուցած է։ — Շուչիի մէջ Փետր. 20ին հանգուցեալ Պ. Յովնանեան Թադէոսեան ալ 2,500 րուպլ կտակած է ամէն տարի կանոնաւորապէս աղքատներու բաժնելու համար, 975 րուպլ ալ նոյնպէս տարուէ տարի չորս դպրոցներու բաժնելու համար։ — Հայոց Հայրապետն 1,000 րուպլ ղրկած է Պատրիարքարան Մշոյ եւ Վանայ կաթուռեաններուն համար։ — Պօղոս փաշա Նուպար Փարիզի արուեստահանդէսին մէջ պիտի ցուցադրէ ելեկտրաշարժ արօր մը զոր լմնցած է։ — Կ'ըսուի թէ ի մօտոյ Վիէննայի Մխիթարեանց տպարանէն պիտի հրատարակուի եղնիկի «եղջ Սղանդոց» գրքին Գերմաներէն թարգմանութիւնը։ — Մոսքուայի Լազարեան արեւելեան լեզուներու ճեմարանը լուսատիպ նմանահանութեամբ հրատարակած է 887ին գրչագրուած մատաղաթեայ այն աւետարանը, որու վրայ ուրիչ առիթիւ խօսուած է այս սիւնակներուն մէջ։ Օրինակները սահմանափակ են թուով, միայն 300։ Գինն է Թուրքիոյ եւ այլ տեղերու համար 60 ֆրանք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգղիոյ Թագուհւոյն այցելութիւնն Իրլանտա. Թագուհին երեք չաբթուան համար Իրլանտա գնաց, ուր դացած չէր քառասուն տարիէ հետէ։ Ն. Կ. Վեհափառութիւնն անցեալ երեքշաբթի հասաւ Քինկսթաուն եւ յաջորդ օրը մտաւ Տըպլին, Իրլանտայի մայրաքաղաքը։ Անցաւ ճոխապէս դրօշազարդուած տասը մղոն երկայնութեամբ ճամբէ մը, որուն երկու կողմը կեցած էր 500,000 ժողովուրդ։ Օդը գեղեցիկ էր։ Թագուհին իր կուրծքին վրայ կը կրէր առուոյտի երեք տերեւ, որ Իրլանտացիներու ազգային խորհրդանշանն է, եւ բոլոր ճամբուն վրայ ողջունուեցաւ արտասովոր խանդավառութեամբ։ Թէեւ ահագին էր բազմութիւնը, ոստիկանները դժուարութիւն չկրեցին բարեկարգութիւնը պահպանելու։ Թագուհին, Տըպլինի Լորտ Քաղաքապետին բարի գալստեան ուղերձին պատասխանելով, ըսաւ, «Այս գեղեցիկ երկիրն եկայ օգափոխութեան եւ հանգստեան համար, նաեւ վերստին այցելելու համար այնպիսի տեղեր, որոնք միտքս կը բերեն 1860ին ինծի եւ սիրելի ամուսնիս ու զաւակներուս ցուցուած ջերմագին ընդունելութեան պատուական յիշատակը։ Շատ գոհ եմ որ կրցայ այս միջոցիս դարձեալ տեսնել մայր հայրենիքն այն քաջարի որդիներուն, որոնք իմ իշխանութիւնս եւ պետութիւնս պաշտպանեցին կորովով մը, այնքան նշանաւոր այժմ որքան իրենց փառաւոր անցեալին մէջ։» Յաջորդ օրը Թագուհին հանդարտ անցուց փոխարքային ապարանքին մէջ, բայց հետեւակազօրաց Իրլանտական գունդի մը կազմութեան համար հրամանագիր մը հաստատեց։ Թագուհին իր Իրլանտացի զօրքերուն արիութիւնը գնահատելով եւ պատշաճապէս անոնց ազգային զգացումներուն պատասխանելով մեծ գոհացում տուաւ իր Իրլանտացի հպատակներուն։ Օր ըստ օրէ այցելեց Տըպլինի մէջ եւ շուրջ՝ չահեկան վայրեր ու առարկաներ, եւ ամէն տեղ խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ։

Ո՞ւրկէ եկանք և ուր կ'երթանք։ Նոյին Բարձրութիւնը, որ Լոնտոնէ Բուիէնհակըն ուղեւորեցաւ Պլեճիոյ ճամբով, անցեալ հինգշաբթի հոն ժամանեցին եւ մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցան ժողովրդէն։ Ութ օր պիտի մնան հոն։ Խնգակցական հեռագիրներ ընդունեցան Եւրոպայի բոլոր վեհապետներէն եւ աշխարհի ամէն կողմերէն։

Հաբաւայն Ափրիկէ պատերազմը։ Այս չաբթու պատերազմին ընթացքը վճռական խառնակ է։ Լորտ Բոպըրթս այժմ Ափրիկէի մէջ իր հրամանատարութեան տակ ունի բանակ մը, որ երկու Պօէր հանրապետութիւններուն սպիտակամորթ բոլոր բնակիչներուն համագումարին կրկինն է։ Սակայն այդ բանակը չորս չաբաթ անգործ մնաց թէ՛ Պլէօմֆոնթէյնի կողմը եւ թէ՛ Լէյտիսմիթի կողմը։ Ասոր մէկ նպատակն էր զօրքերը կազդուրել եւ Պլէօմֆոնթէյնի մէջ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ պաշար մթերել։ Բայց գլխաւոր պատճառը, կը թուի, ձիերու պակասն էր։ Կ'ըսուի թէ Զօր. Ֆրէնչ Բիմպըրլի քաղաքին ազատման համար կատարուած իր արշաւանքին ատեն երեք օրուան մէջ 1,474 ձի կորսնցուց յոգնութեան եւ հիւանդութեան, նաեւ պարտուպատչաճ ինամքի բացակայութեան, պատճառով։ Անցեալ չաբթուանս մէջ ալ Պլէօմֆոնթէյնի չրջակայքը 1,000 ձի մեռան հիւանդութենէ։ Անգղիական գործակալներ ձիեր գնեցին Հունգարիոյ, Հարաւային Ամերիկայի եւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ, եւ քանի մը օր առաջ 1,000 ձի հասաւ Տըրպան։ Բայց հեծելազօրաց եւ թնդանօթաձիգներու համար ձիու այս նուազութիւնը մեծ արգելք եղաւ։

Միեւնոյն ժամանակ Պօէր զօրքեր Քրոնչթատէ եւ զանազան տեղերէ դէպ հարաւ չարժեցան Պլէօմֆոնթէյնի Անգղիական զօրաց եաեւն անցնելու, երկաթուղւոյ գիծը կտրելու եւ Անգղիացի զինուորներու փոքր չոկատներ դերի բռնելու նպատակով։ Պօէր զօրքերը, որովհետեւ իրենց ձիերն իրենցն են եւ տոկուն ու զօրաւոր եւ կլիմային վարժուած, առաւելութիւն մը ունէին Անգղիացիներուն վրայ։ Այսպէս անցեալ երեքշաբթի Բէաէրսպէրկի մէջ, Պլէօմֆոնթէյնէ 32 մղոն դէպ հարաւ, հետեւակազօրաց երեք եւ ձիաւորներու երկու չոկատէ բազկացած Անգղիական գումարտակ մը պաշարուեցաւ Պօէրներու ուժերի մեծ զօրախումբ մը։ Անգղիացիները 22 ժամ պաշտպանեցին իրենց դիրքը, բայց վերջապէս սպիտակեցան անձնատուր ըլլալ։ Անգղիացիներուն կորուստն եղաւ 2 սպայ եւ 8 զինուոր մեռեալ, 2 սպայ եւ 33 զինուոր վիրաւոր եւ 8 սպայ եւ 550 զինուոր գերի։ Զօր. Լորտ Բոպըրթսի հրամանով Զօր. Կէթէքըր օգնական զօրքերով Սփրինկֆոնթէյնէ փութաց Բէաէրսպէրկ։ Սակայն Անգղիացիներուն ժամանումէն մէկուկէս ժամ առաջ Պօէրները մեկնած էին իրենց գերիներով ու վիրաւորներով։ Միւս կողմէ, անցեալ հինգշաբթի Անգղիական փոքրիկ գումարտակ մը Քիմպըրլիէ ելլելով խումբ մը Պօէրներ պաշարեց Պոչոֆի մէջ, եւ Պօէրներէն ոչ մին ազատուեցաւ։ Անոնց հրամանատարը Ֆրանսացի Զօր. Վիլլպուա եւ եօթը Պօէրներ սպաննուեցան, 8 վիրաւորուեցան եւ 54 գերի բռնուեցան։ Դարձեալ, երկուշաբթի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Վէվիէնըրի մէջ, որ Պլէօմֆոնթէյնի եւ Ալիուալ Նորթին ճիշտ մէջտեղը կը գտնուի։ Ճակատամարտն օրն իրուն տեւեց։ Պօէրներն յաղթուեցան, բայց երկու կողմերն ալ ծանր կորուստ կրեցին։

Մարտ 31ին գնդապետ Փլըմըր Պօէրներուն վրայ յարձակեցաւ Մէյֆքինկէ վեց մղոն հեռու տեղ մը։ Անգղիացիներն ստիպուեցան ետ քաշուիլ 3 սպայի եւ 7 զինուորի կորուստով, 3 սպայի եւ 24 զինուորի վիրաւորմամբ եւ 12 զինուորի անյայտացմամբ։ Գնդապետ Փլըմըր թեթեւակի վիրաւորուեցաւ թեւէն։ — Սայմընսթաունի մէջ բանտարկուած Պօէր գերիներէն 30ն յաջողեցան փախչիլ ամսոյս 8ին, բայց 15ն յետոյ բռնուեցան։ Զօր. Բրոնեէ եւ 2,000 Պօէր գերիներ Սբ. Հեղինէ կղզին ղրկուեցան։ Շատ հիւանդութիւն կայ Պօէր գերիներուն մէջ։ Այժմ Անգղիացիներուն ձեռքն ինկած Պօէր գերիներուն թիւն իբր 5,000 է։ Պօէրներու ձեռքն ինկած Անգղիացի գերիներուն թիւն ալ նոյնչափ է դրեթէ։ — *Ինչպէս Աւստրալիոյ եւ Բանտայի նոյնպէս եւ Բարեյուսոյ Գլխի եւ Նաթալի բոլոր մեծ քաղաքներուն քնակիչները Լոնտոն հեռագիրներ ղրկեցին, որոնցմով ջերմագին կը հաւանին Անգղիական կառավարութեան սա որոշման թէ երբեք պիտի չճանչցուի Թրանսվալի եւ Օրէնջի հանրապետութիւններուն անկախութիւնը։* — Մինչեւ անցեալ հինգշաբթի Լոնտոնի Լորտ Բաղաքապետը 839,000 Անգղ. ոսկի ընդունեցաւ ինպատ զօրաց եւ անոնց ընտանեաց, նաեւ 162,900 ոսկի Հնդկաստանի սովեալներուն համար։

Պէտ. Ափրիկէի արեւելեան եզերաց Փորթուկալեան մասին մէջ Պիրա անունով քաղաք մը եւ նաւահանգիստ մը կայ։ Տէլագոայի ծոցէն 800 հազարամեթր հեռու դէպ հիւսիս։ Պիրայէ երկաթուղի մը կ'երթայ Ումթալի, եւ անտի լաւ ճամբայ մը մինչեւ Սոլզպըրի, որ կը դտնուի Արեւելեան Կեդրոնական Ափրիկէի Բոտիսիա կոչուած գաւառին մէջ։ Պիրայէ Սոլզպըրի Անգղ. 300 մղոն է եւ Սոլզպըրիէ Պուլուայօ՝ 250 մղոն։ Այս վերջին տեղէն մինչեւ Մէյֆքինկ կայ երկաթուղւոյ գիծ մը 450 մղոն երկայն։ Անգղիոյ եւ Փորթուկալի միջեւ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն Անգղիացիք իրաւունք ունին, երբ հարկ ըլլայ, Պիրայի նաւահանգիստը գործածելու որպէս զի զօրք եւ ռազմանիւթ ցամաք հանեն Բոտիսիոյ Անգղիական գաղթավայրը ղրկելու համար։ Ուստի որոշուած է Անգղիական զանազան գաղթականութիւններէն եկած 5,000 զօրք հանել հոն Զօր. Բէրինկթընի առաջնորդութեամբ, որպէս զի Մէյֆքինկի օգնութեան երթան։ Արդէն իսկ մեծաքանակ ռազմանիւթ եւ պաշար ցամաք հանուած է Պիրա։ Եւրոպական թերթերէն անոնք որ Անգղիոյ թշնամի են՝ կը պախարակեն Անգղիացիներն իրրեւ Փորթուկալի չէզոքութիւնը բռնաբարող։ Սակայն Փորթուկալ կ'ընդունի թէ Անգղիա իրաւունք ունի զօրք հանել Պիրայի մէջ։

Աֆրիկա. Զօր. Օթիս իր իսկ խնդրանօք Փիլիպպեանց Ամերիկեան բանակին հրամանատարի պաշտօնէն արձակուեցաւ եւ Զօր. Մաքարթիրը անոր յաջորդ անուանուեցաւ։ — Ծովակալ Տիւի, որ 1898 Մայիս 1ին Մանիլայի նաւահանգիստին մէջ ծանօթ նշանաւոր յաղթութիւնը տարաւ, անցեալները ծանոյց թէ պատրաստ է ընտրելի ներկայացնել Միացեալ Նահանգներու նախագահական պաշտօնին համար, եթէ ժողովուրդն ուզէ։ Բազաքական երկու մեծ կուսակցութիւններն ալ զանազան կերպերով յայտարարեցին թէ չեն ուզեր որ իրրեւ ընտրելի ներկայանայ։ Կ'ուզեն որ իր ծովակալի համբաւը պահէ եւ քաղաքական վէճերու չխառնուի։ — *Ինչպէս 1896ին, նոյնպէս այս տարի, նախագահական երկու ընտրելիները պիտի ըլլան անտարակոյս Մր. Մաքինլի եւ Մր. Պրայըն։*

Սպանութիւն. Աւստրիոյ կայսրը Մայիս 5ին Պերլին պիտի երթայ քանի մը օր անցնել Գերմանիոյ կայսեր ու կայսրուհւոյն հետ եւ ներկայ ըլլալ գահաժառանգ իշխանին չափահաս ըլլալուն առիթով կատարելի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 6ին։ Գերման թերթեր ջերմապէս կը խօսին այս այցելութեան վրայ եւ կ'ըսեն թէ երբեակ Զինակցութեան ամրութեան նոր գրաւական մը եւ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ վոխադարձ յարաբերութիւններուն մտերմական ապացոյց մը պիտի ըլլայ այն։ — Զարը եւ Զարուհին Բուիէնհակըն պիտի երթան Յուլիսին եւ հոն քանի մը չաբաթ մնալէ ետքը պիտի այցելեն Փարիզի արուեստահանդէսը։ — Զօր. Կէթէքըր յետս կոչուեցաւ եւ անոր տեղ անուանուեցաւ Զօր. Չերմայա։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գանոլիտէ			25	3	
Բուժելիի երկաթուղի			123		
ԴՐԱՄԻ, Օսմ. ոսկին 100է					
Մէճիտիյէ	108	6	Նաթոլէոն	87	16
Մէթալիք	95		Գրիվնից	51	8
Մանր արծաթ	103	20	Անգղ. ոսկի	110	8
Ռուսիոյ բոլ	90	10	Մահէթ Թղթ.	8	66

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Ֆիճճանճըլար Եոգուրը, Ամերիգան Խան